

ඇමරිය

2015 ඔර්තු - අප්‍රේල් 3 - 4 තෙවනය

- 
- 2 මාලදිවයිනේ සමාජ, ආර්ථික තොරතුරු බිඳීක්
- 3 පුත්‍ර පරිමාණ විද්‍යුත් ගෙවීම් තුම සහ ඒවා අධිකෘත්‍යා සහ නියාමනය
- 10 "හාගකු" ප්‍රජා කංචර්දින ණය වැඩසටහන
- 13 නිශ්පාදකයාගේ මිල දැරූකකයක් හඳුන්වාදීම
- 14 මූල්‍ය පද්ධති සහ එහි කාර්යනාරය
- 17 රාජ්‍ය නාය සුරිකුම්පත් වෙළෙඳපොල
- 21 ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති අවෝක්සන්‍ය

ISSN 1391-3697



0 000041 000908
0 0000090 Rs.20/-



ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව
සන්නිවේදන දෙපාර්තමේන්තුව

රු. 20/-



මාලදිවයින ඉන්දියන් සාගරයේ පිහිටි දුපත් රාකියකින් සඳහු කුඩා රාජ්‍යයකි. එය දුපත් පොකුරු 26 කින් සම්බන්ධ වන අතර එට කුඩා දුපත් 1192 ක් අයතිය. මෙම දුපත් වර්ග කිලෝ මීටර් 90,000 කටත් වඩා විශාල සාගර කළාපක් පුරා විසින් ඇත. මාලදිවයින තිල වශයෙන් මාලදිවයින් ජනරජය ලෙස හැඳින්වේ. මාලදිවයින ඉන්දියාවට කිලෝමීටර් 600 ක් සහ ශ්‍රී ලංකාවට කිලෝමීටර් 750ක් පමණ නිරිත දෙසින් පිහිටා ඇත. එය ආසියානු කළාපයට අයත් රටවල අතරින් කුඩාම රටයි.

මාලදිවයින 16 වැනි සියවසේ මැද හාගයේ පමණ සිට මාලදිවයින පෘතුයියි ලන්දේසි සහ ව්‍යාහාරයන්ගේ යටත් විපිත්‍යක්ව තිබුණු අතර 1965 දී එහි ව්‍යාහාරය මිල්ලන්ය. 1968 දී එය ජනරජයක් බවට පත් විය

මාලදිවයින් අගනගරය මාලේ ය අවිදුල්ලා යම්න් වර්තමාන ජනාධිපතිවරයා වන අතර මොහොමධි ජ්‍යෙල් අහමඩ් උප ජනාධිපතිවරයා ය

කුම් ප්‍රමාණය	වර්ග කි.ම් 298
ජනගහනය (2015 ජූලි ඇස්තමේන්තු)	393,253
ජනගහන වැඩන වේගය (2015 ඇස්තමේන්තු)	-0.08%
ජන සහනවාය	වර්ග කිලෝ මීටර් පුදුගලයින් 1,102.5
උපත් අනුපාතය (2015 ඇස්තමේන්තු) (ජනගහනය දුනසකරී)	15.75
මරණ අනුපාතය (2015 ඇස්තමේන්තු) (ජනගහනය දුනසකරී)	3.89
උපයේදී ආයු අපේක්ෂාව (අවුරුදු) (2015 ඇස්තමේන්තු)	73.37
දළ දේශීය තීජ්පාදිතය (ද.දේ.ති.) (2014 ඇස්තමේන්තු)	වි.ප. බොලර් බිමුයන 4.254
මුරු දළ දේශීය තීජ්පාදිතයදී වැඩන වේගය (2014 ඇස්තමේන්තු)	4.5
ඡේක පුද්ගල ද.දේ.ති. (2014 ඇස්තමේන්තු)	වි.ප. බොලර් 12,400
ද.දේ.ති. දේ ආංශික සංයුතිය (2012)	කෘෂිකර්මය 4% ක්ර්මාන්ත 23% සේවා 73%
අවධාය අනිරික්තය (+) තියෙන (-) ද.දේ.ති. ප්‍රතිශතයන් ලෙස (2013 ඇස්තමේන්තු)	-4.7 %
උද්ධමනය (CPI)(2013 ඇස්තමේන්තු)	4%
විදේශ සංවිත (2013 දෙසැම්බර් ඇස්තමේන්තු)	බොලර් මීමුයන 368.3
සේවා වියුක්ති අනුපාතය (2012)	11%
සාක්ෂරතාව (2015 ඇස්තමේන්තු)	99.3%
ප්‍රධාන අපනයන	මාල
ප්‍රධාන අපනයන රටවල්	තායිලංකාය, ප්‍රංශය, වික්සන් ජනපදය, ශ්‍රී ලංකාව, වික්සන් රාජධානිය, ඉතාලිය, ජර්ਮනිය
ප්‍රධාන ආනයන	පෙරිප්‍රේල්‍යම් තීජ්පාදන, අඛුම්, අන්තර් භාණ්ඩ සහ ප්‍රාග්ධන භාණ්ඩ
ප්‍රධාන ආනයන රටවල්	වික්සන් අරාබි විම්මර රාජ්‍යය, සිංගපේපුරුදුව, ඉන්දියාව, විනය, තායිලංකාය, මැලේසියාව, ශ්‍රී ලංකාව
මාලදිවයින් රැඹියා / ශ්‍රී ලංකා රැඹියල් අනුපාතය	8.745 (2015.07.20)

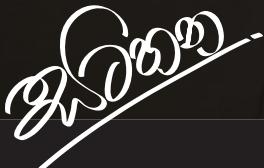


"සටහන" සගරාවෙහි පළවන අදහස් ව්‍යුත් ලේඛනයන් ගෙවා ඇතුළත් මින් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ අදහස් නොවිය හැකි ය.

සහ්තිවේදන අධ්‍යක්ෂ, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ නමට එළා දෙ මුදල ඇතුවම්/වෙශ්පත් මෙහි සඳහන් ලේඛනයට විවිධ ස්ථාන තුළුවෙන් ගෙන්වා ගත හැකි ය.

පිටපතක මිල : රු. 20.00
වාර්ෂික දායකත්වය : රු. 48.00
(තැබැල් ගාස්තු ද අනුල්ව)

අධ්‍යක්ෂ
සහ්තිවේදන දෙපාර්තමේන්තුව
ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව
රු. පෙ. 590, කොළඹ
වෙබ් අඩවිය: www.cbsl.gov.lk



සුල් පරිමාණ විද්‍යුත් ගෙවීම් ක්‍රම සහ ඒවා අධික්ෂණය සහ නියාමනය

ඒච්. එන්. සෝමසාන්ත
පේන්ඩ්‍රූ සහකාර අධ්‍යක්ෂ
ගෙවීම් සහ පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුව

භාෂිත්වීම

රටක ආර්ථික සංවර්ධනය සඳහා කාර්යක්ෂම සහ සුම්මත මූල්‍ය පද්ධතියක පැවැත්ම අත්‍යවශ්‍ය සාධකයකි. මූල්‍ය පද්ධතියක් සකස් වී ඇත්තේ මූල්‍ය ආයතන සහ ගෙවීම් උපකරණවලින් වන අතර, එම ගෙවීම් උපකරණ මහා පරිමාණ හා සුළු පරිමාණ වශයෙන් දෙවරගයකි. මහා පරිමාණ සහ සුළු පරිමාණ යන අර්ථ දැක්වීම් ගනුදෙනුවේ ප්‍රමාණය වන පදනම් වන අතර, ගනුදෙනුවේ වටිනාකම ආර්ථිකයේ ස්වභාවය අනුව වෙනස් වේ. සුළු පරිමාණ ගෙවීම් උපකරණ තවදුරටත් හෝතික සහ විද්‍යුත් වශයෙන් වර්ගිකරණය කරනු ලබයි.

සම්පූද්‍යාධිකව අප හාවිතා කරන හෝතික සුළු පරිමාණ ගෙවීම් ක්‍රමවලට වඩා මැතික දී ජනනියත්වයට පත් වූ විද්‍යුත් සුළු පරිමාණ ගෙවීම් ක්‍රම ඉකාමන් සංකීර්ණ වන අතර, මෙවා සාමාන්‍යයෙන් අවදානම්වලට ලක්වීමේ ප්‍රවණතාවක් දක්වයි. එබැවින් මෙවායේ ක්‍රියාකාරීත්වය සුම්මත කර ගනුදෙනුකරුවන්ගේ ආරක්ෂාව සහ එවා පිළිබඳ ඇති මහජන විශ්වාසය ගක්මීම් කිරීමේ අරමුණීන් දී ලංකා මහ බැංකුව සුළු පරිමාණ විද්‍යුත් ගෙවීම් ක්‍රම අධික්ෂණය හා නියාමනය කරයි. එසේ නොවුවහොත්, මෙම ගෙවීම් ක්‍රමවල ඇතිවන්නා වූ දේශ සම්ස්ත මූල්‍ය පද්ධතිය ම අස්ථ්‍රාවර කර රටෙහි ආර්ථිකයට අහිතකර ලෙස බලපානු ඇත. තවද, මෙම ගෙවීම් පද්ධති අධික්ෂණය කිරීම සඳහා ජාත්‍යන්තර වශයෙන් පිළිගත් ක්‍රමවේද සහ ප්‍රමිතින් පවතින අතර, එවාට අනුගත වෙමින් අප රටෙහි පවත්නා එවන් ගෙවීම් පද්ධති අධික්ෂණය කිරීම ද දී ලංකා මහ බැංකුවේ තවන් වශයෙන් පිළිගියි.

සුල් පරිමාණ විද්‍යුත් ගෙවීම් ක්‍රම

සම්පූද්‍යාධික සුළු පරිමාණ ගෙවීම් ක්‍රමවල ස්වභාවයෙන් ම නිඩු අනමුදිලි සහ ආකාරයක්ම ස්වභාවය නිසා බැංකුකරුවේ මෙම ගෙවීම් ක්‍රමවල වෙනසක් අපේක්ෂා කළහ. තවද, ලෝකයේ ඇති වූ තාක්ෂණීක දියුණුවත් සමග ම තාක්ෂණීක ක්‍රමවල ආධාරයෙන් නවීන ගෙවීම් ක්‍රම හඳුන්වා දීමට ද බැංකුකරුවේ උත්සුක වූහ. ඒ අනුව විද්‍යුත් මාධ්‍ය, අන්තර්ජාලය හා ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආධාරයෙන් නව සුළු පරිමාණ ගෙවීම් උපකරණ රාඛියක් ලෝකයට හඳුන්වා දෙනු ලැබේය.

සුළු පරිමාණ විද්‍යුත් ගෙවීම් ක්‍රම හැඳින්වීම සඳහා පැහැදිලි නිර්වචනයක් නොමැත. සමහරු එය නිර්වචනය කරන්නේ “මුදල් හා ඒ ආක්‍රිත ගනුදෙනු කිරීම සඳහා යොදාගන්නා විද්‍යුත් ක්‍රම මැරගයෙන් නිපදවා ගන්නා ලද සුළු පරිමාණ ගෙවීම් ක්‍රම” යනුවෙති. මෙම සුළු පරිමාණ විද්‍යුත් ගෙවීම් ක්‍රම වර්ග ගණනාවක් වන අතර, එවායින් ප්‍රධාන වන්නේ කාචිපත් ආගුයෙන් නිපදවා ඇති හර කාචිපත් (Debit Cards), යෙය කාචිපත් (Credit Cards), අයාරා කාචිපත් (Charge Cards), අයාරා රාඛිගත කාචිපත් (Stored-Valued Cards) යන ගෙවීම් උපකරණයි. නමුත් වර්තමානයේ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන හාවිතයෙන් සහ අන්තර්ජාලය හාවිතයෙන් කරන්නා වූ ගෙවීම් ක්‍රම සිසුයෙන් ජනනිය වෙමින් පවතී.

සුළු පරිමාණ විද්‍යුත් ගෙවීම් ක්‍රම සම්පූද්‍යාධික හෝතික හෙවත් ක්‍රියාකාරීත්වයෙන් නිපදවූ ගෙවීම් ක්‍රමවලට වඩා බොහෝ වාසි සපයයි. මෙමගින් ඕනෑම ගනුදෙනුකරුවකුට සහිතියේ දින හත් ම ද්‍රව්‍ය පැය විසින්තර පුරා තමන්

කැමති ස්ථානයක සිට ගනුදෙනු කිරීමේ හැකියාව ඇත. එම නිසා ගනුදෙනුකරුවන්ට තමන්ගේ කාලය සහ ප්‍රවාහන වියදම් අවම කරගත හැකි ය. විදුත් ගනුදෙනු වල දී අනුගමනය කෙරෙන වැඩකටපුතු අවම වන බැවින් සිදුවන වැරදි ප්‍රමාණය ද අඩුවන අතර ගනුදෙනුවල නිවැරදි බව බොහෝ සෙයින් ඉහළ යයි. තවද, එම ගනුදෙනු වෙන් වශයෙන් සහාය කිරීමේ හැකියාව ඇති අතර, එමගින් ඒවායේ නිවැරදිහාටය ලෙහෙසියෙන් පරික්ෂා කර ගත හැකි ය. මෙම ක්‍රම හඳුන්වා දීමට යම් මුදල් ප්‍රමාණයක් වැය වුවත්, ඒවා පරිහරණයේ දී වැය වන්නේ ඉතා සුළු මුදලකි. තවද, හෝතික මුදල් ප්‍රවාහනයේ දී දැරීමට සිදුවන ප්‍රවාහන හා ආරක්ෂණ වියදම් මෙම විදුත් ගෙවීම් උපකරණවලට බල නොපාන අතර, ඒවා පහසුවෙන් අවශ්‍ය ස්ථානයකට රැගෙන යා හැක. විදුත් ගෙවීම් ක්‍රම හාවිතා කිරීමෙන් නොවූ සහ කාසි නිෂ්පාදනයට වැය වන අධික පිරිවැය ද අඩු කර ගත හැකි අතර, එමගින් ගෙවීම් යාන්ත්‍රණයේ කාර්යක්ෂමතාව ද ඉහළ නාවාලිය හැක.

ශ්‍රී ලංකාව තුළ සුළුම් පර්මාණා විදුත් ගෙවීම් ක්‍රමවල විකාශනය

ශ්‍රී ලංකාවේ විවෘත ආර්ථික ක්‍රමය ස්ථාපිත වීමත් සමග අනෙක් රටවල හඳුන්වා දී තිබු නවීන සුළු පර්මාණ විදුත් ගෙවීම් ක්‍රම, ශ්‍රී ලංකාව තුළ ද හඳුන්වා දීමට බැංකුකරුවෙන් කටයුතු කළහ. මේ අනුව, 1981 දී බැංකු නොවන මූල්‍ය ආයතනයක් මගින් තම ගනුදෙනුකරුවන් සඳහා හිමිකාරණය කාච්පත් (Proprietary Credit Cards) හඳුන්වා දෙනු ලැබේය. ඉන්පසුව, 1986 දී එක්තර පුද්ගලික බැංකුවක් මගින් ස්වයාත්‍රීය වෙළුර යන්තු (ATM) හඳුන්වා දුන් අතර, වෙළුර යන්තු ආධාරයෙන් ගනුදෙනු කිරීම සඳහා කාච්පත් නිකුත් කරන ලදී. වාණිජ බැංකුවක් මගින් යාය කාච්පත් හඳුන්වා දීම 1989 සිදු වූ අතර, විදුත් අරමුදල් ප්‍රවාහන ක්‍රමයක් වන ශ්‍රී ලංකා අන්තර බැංකු ගෙවීම් පද්ධතිය 1994 දී ආරම්භ කරන ලදී. තවද, 1997 වර්ෂයේ දී හර කාච්පත් ආරම්භ වූ අතර 1999 වර්ෂයේ දී අන්තර්ජාල බැංකු කටයුතු (Internet Banking) ශ්‍රී ලංකාව තුළ හඳුන්වා දීම ද සිදු විය.

මෙම සහගුකයේ මුදල දැයකයේ ඇග හාගයේ දී පමණ ජ්‍යෙගම දුරකථන හාවිතයෙන් තමන්ගේ ගිණුම් පරික්ෂා කිරීමට සමහර බැංකුවල ගනුදෙනුකරුවන්ට අවකාශ ලැබුණු අතර ඉන්පසු එමගින් අරමුදල් ප්‍රවාහනුව, බිල්පත් ගෙවීම ආදි සමහර බැංකු කටයුතු කර ගැනීමට ද ගනුදෙනුකරුවනට හැකියාව ලැබේයි. මෙම ජ්‍යෙගම දුරකථන ආශ්‍රිත ගෙවීම් පද්ධතිය දෙයාකාර වන අතර ඒවා බැංකු මූලික ගෙවීම් සේවා සහ භාරකාර ගිණුම් පදනම් කරන් විදුත් මුදල යෝජනා ක්‍රම යනුවෙන් හඳුන්වනු ලැබයි. භාරකාර ගිණුම් පදනම් කරගත් විදුත් මුදල යෝජනා ක්‍රම යනුවෙන් හඳුන්වනු ලැබයි. භාරකාර ගිණුම් පදනම් කරගත් ජ්‍යෙගම දුරකථන ගෙවීම් පද්ධතියේ විශේෂත්වය වන්නේ එහි දී හෝතික මුදල විදුත් මුදල

බවට පත්කර ජ්‍යෙගම දුරකථනයෙහි ඇති පද්ධතියෙහි ගබඩා කර ගෙවීම් කිරීම සඳහා හාවිතා කිරීමට ඇති හැකියාව සි.

සුළුම් පර්මාණා විදුත් ගෙවීම් ක්‍රම අධික්ෂණය

1949 අංක 58 දරන මුදල නීති පනතට 2002 දී කරන ලද සංගේධනයන්ට අනුව අපගේ රටේ මුදල ප්‍රවාහන සහ නිර්ලේඛන සුරක්ෂණ පියවීම සම්බන්ධව නීතිමය බලය ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවට පවරා ඇති. තවද, 2005 අංක 28 දරන ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති පනත මගින් ගෙවීම්, නිෂ්කාරණ සහ පියවීම් පද්ධති නියාමනය සහ වෙක්පත් විදුත් පිළිගැනීම් සඳහා වන අයිතිය ද ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවට ලැබේයි.

එම අනුව ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධතිවල සුරක්ෂිතභාවය, කාර්යක්ෂමතාව සහ ස්ථාවරත්වය ආරක්ෂා කරමින් එම පද්ධති තවදුරටත් ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් සියලුම ගෙවීම් පද්ධතින් අධික්ෂණය සහ නියාමනය කිරීම් කටයුතු 2003 වසරේ දී ආරම්භ කරන ලදී.

නමුත් අප මෙහි දී සාකච්ඡා කරනු ලබන්නේ අපගේ මානාකාවට අදාළ සුළු පර්මාණ විදුත් ගෙවීම් ක්‍රම අධික්ෂණය කිරීම පමණක් බැවින් ඒ හා සම්බන්ධයෙන් මහ බැංකුව නිකුත් කර ඇති නියෝග, විධිවාන හා මෙහෙයුම් උපදෙස් දැන් සලකා බලමු.

2009 අංක 1 දරන ගෙවීම් කාච්පත් සේවා සැපයුම්කරුවන් සඳහා වූ නියෝගය

මෙම නියෝගය අනුව ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව ගෙවීම් කාච්පත් නියාමන අධිකාරිය වශයෙන් ක්‍රියා කරන අතර ගෙවීම් කාච්පත් සේවා සපයන ආයතන විධිමත් කිරීම හා ඒවා සුපරික්ෂණය කරනු ලබයි. තවද, මෙම නියෝගවල කාච්පත් ආශ්‍රිත ගෙවීම් සේවා සැපයීමට හැකි ආයතන කවරේදැයි පෙන්වා දී ඇති. එසේම, මෙම නිකුත්තුකුල ආයතන, මෙම සේවා සැපයීම් සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව සමග ලියාපදිංචි විය යුතු බවත් එම බලපත්‍ර වාර්ෂිකව අලුත් කළ යුතු බවත් එම නියෝගවල දැක්වෙයි. එම නියෝගවලට එකා නොවන සේවා සපයන්නන් හට, විධිමත් අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූල නොවීමට අදාළ ද්‍රි මුදලක් අය කරනු ලැබේය හැකි බවද, එම ආයතන, මූල්‍ය පද්ධති ස්ථාවරිතාවට බාධාවක් විය හැකි පරිදි තම ව්‍යාපාර පවත්වාගෙන යන්නේ නම් එම ව්‍යාපාර අත්හිටුවීමට මහ බැංකුවට හැකි බව ද මෙම නියෝගයේ වැඩිදුරත් සඳහන් වේ. මෙම 2009 අංක 1 දරන නියෝගය, 2013 අංක 1 දරන නියෝගය මගින් ප්‍රතිස්ථාපනය වූ අතර ඒ පිළිබඳ වැඩිදුර කරුණු පසුව සාකච්ඡා කරමු.

2010 අංක 01 දැරන ණය කාචිපත් මෙහෙයුම් උපදෙස්

පසුගිය අවුරුදු කිහිපය තුළ ගනුදෙනුකරුවන් තමාගේ එදිනේදා කටයුතුවලට අවශ්‍ය හාණේඩ සහ සේවා හෝ මූදල් ලබා ගැනීම සඳහා නය කාචිපත් හාවිතා කිරීම සිභු ලෙස වර්ධනය වී ඇත. මෙම වර්ධනයට හේතු වූ මූලික කරුණු වන්නේ ගනුදෙනුකරුවන්ගේ පහසුව සහ ගනුදෙනු කිරීමේදී ඇති ආරක්ෂාකාරී බවයි.

එබැවින් නය කාචිපත්වලින් සිදුකරන ගනුදෙනුවල යහපත් වර්ධනයක් ඇති කිරීමට සහ එම ගනුදෙනුකරුවන් ආරක්ෂා කිරීමේ කුමවේදයක් ලෙස, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් 2010 අංක 01 දරන නය කාචිපත් මෙහෙයුම් උපදෙස් නිකුත් කිරීම සිදුකරන ලදී.

මෙම මෙහෙයුම් උපදෙස්වල පළමුව දක්වා ඇත්තේ නය කාචිපත් අලෙවිකරණය පිළිබඳව සේවා සැපයුම්කරුවන් විසින් ගත යුතු ක්‍රියාමාර්ග සි. අලෙවිකරණ නියෝජිතයන් තමන්ගේ අනන්‍යතාව පිළිබඳ සියලු තොරතුරු ගනුදෙනුකරුවනට හෝ ගනුදෙනුකරුවන් වීමට බලාපොරොත්තු වන අයට හෙළිදරව් කළ යුතු අතර තම කාචිපත පිළිබඳ සියලු තොරතුරු මුද්‍රිත මාධ්‍යයන් හෝ විදුත් මාධ්‍යයන් තම ගනුදෙනුකරුවන්ට දන්වා සිටිය යුතු ය.

මෙම අලෙවිකරණ මෙහෙයුම් උපදෙස්වල දී අවධාරණය කරන තවත් වැදගත් කරුණක් වන්නේ, නොමග යවනසුලු හෝ ආවාර්සම්පතන්න නොවන තොරතුරු තම ගනුදෙනුකරුවන්ට නොසැපිය යුතු බව හා ගනුදෙනුකරුවන්ට හිරිහැරයක් නොවන පරිදි අලෙවිකරණ නියෝජිතයන් විසින් තම අලෙවිකරණ කටයුතු කරගෙන යා යුතු බවත් ය.

අලෙවිකරණ කාර්ය මණ්ඩලය තමන්ගේ නය කාචිපත් සම්බන්ධ ගාස්තු, ආරක්ෂක ක්‍රියාමාර්ග, ආරවුල් බෙරුම් කිරීම ආදි සියලු තොරතුරු පිළිබඳ දැනුම්වත් වී සිටිය යුතු අතර එසේ ඔවුන් දැනුම්වත් කිරීමේ ප්‍රහුණු පායමාලා සහ වැඩසටහන් සේවා සැලසුම්කරුවන් විසින් නිරන්තරයෙන් තම අලෙවිකරුවන් වෙත ලබා දිය යුතු බවත් මෙම අලෙවිකරණ මෙහෙයුම් උපදෙස්වල වැඩිදුරටත් සඳහන් වේ.

මෙම මෙහෙයුම් උපදෙස්වල රළුගට සඳහන් වන්නේ නය කාචිපත් නිකුත් කිරීම පිළිබඳ උපදෙස් ය. මෙහිදී නය කාචිපත් නිකුත් කළ යුත්තේ කුමන අයට ද යන්නන් ඒවා නිකුත් කිරීමේ දී ගත යුතු ක්‍රියාමාර්ග හා ලබාගත යුතු ලියකියවිලි වර්ග පිළිබඳවත් සවිස්තරාත්මක කරුණු දක්වා තිබේ. තවද, නීත්‍යනුකූල නොවන ගනුදෙනු කිරීම

සඳහා තම නය කාචිපත් හාවිතා නොකළ යුතු බවට ඇති කොන්දේසි සිය ගනුදෙනුකරුවන් දනුම්වත් කළ යුතු බව ද මෙම මෙහෙයුම් උපදෙස්වල සහහන් වී තිබේ. අතිරේක නය කාචිපත් නිකුත් කිරීමේ කුමවේදය ද මෙම මෙහෙයුම් උපදෙස් යටතේ දක්වා තිබේ.

පොලී අනුපාත සහ අනෙකුත් ගාස්තු සම්බන්ධයෙන් උපදෙස් මීලුගට දක්වා ඇති අතර එහි දී මූලින් ම අවධාරණය කරන කරුණ වන්නේ හාණේඩ හෝ සේවා ලබා ගැනීමේ දී හා මූදල් අත්තිකාරම් ලබා ගැනීමේ දී අය කරන ගාස්තු වෙන් වෙන් වශයෙන් වාර්ෂික පදනම යටතේ දැක්වීමට කාචිපත් නිකුත් කරන්නන් වගබලා ගත යුතු බවයි. ගාස්තුවල සංශෝධන සිදුකරන අවස්ථාවල දී ඒ පිළිබඳ සියලු තොරතුරු තම ගනුදෙනුකරුවන් වෙත අවම වශයෙන් දින දහයකට පෙරතුව දැනුම් දිය යුතු බව ද මෙහි තවදුරටත් සඳහන් වේ.

මෙම නය කාචිපත් මෙහෙයුම් උපදෙස් මාලාවේ අවසානයේ දී, බිල්පත් සකස් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය, හිග මූදල අය කර ගැනීම, ගනුදෙනුකරුවන්ගේ අයිතිවාසිකම්, ආරවුල් බෙරුම් කිරීම, නීතිමය ප්‍රතිපාදන සහ ව්‍යාපාරික අභ්‍යන්තරා සැලසුම් යන්දිය සම්බන්ධයෙන් ඇති උපදෙස් සවිස්තරාත්මකව දක්වා ඇත.

2011 අංක 1 දැරන ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධති පොදු විධිවිධාන (General Directions)

ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධතිය (Sri Lanka Inter Bank Payment System - SLIPS) යනු ඇඩු වටිනාකමක් ඇති අරමුදල්, විදුත් මාධ්‍යය හාවිතා කරමින් වාණිජ බැංකු හා ඔවුන්ගේ ගනුදෙනුකරුවන් අතර පුවමාරු කිරීම සඳහා හාවිතා කරන ගෙවීම පද්ධතියක් වේ. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් මංගන නොවන (off line) කුමයක් ලෙසින් 1993 දී ආරම්භ කරන ලද මෙම පද්ධතිය, ලංකාක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම විසින් 2010 දී මංගන (on line) කුමයක් ලෙස වැඩිදුෂු කළ අතර එමඩින් සමඟ ගනුදෙනු සඳහා එදිනම අය ලබා ගැනීමේ හැකියාව ද ස්ථාපිත කරන ලදී.

මෙම පද්ධතිය තුළින් රජයේ සහ පුද්ගලික අංශයේ ආයතනවල වැටුප් ගෙවීම, ජල සහ විදුලි බිල්පත් ගෙවීම ආදි සුළු පරිමා ගනුදෙනු ඉතාමත් ඇඩු ගාස්තුවක් යටතේ කළ හැකි බැවින් ඉතාමත් කෙටි කළකින් ගනුදෙනුවල වර්ධනයක් දක්නට ලැබේණි. එම නීතා, මෙම ගෙවීම් කුමයේ ආරක්ෂාව සහ කාර්යක්ෂමතාව තවදුරටත් වර්ධනය කිරීමේ පරමාර්ථයෙන් 2011 අංක 01 දරන ශ්‍රී ලංකා අන්තර් බැංකු ගෙවීම් පද්ධති පොදු විධිවිධාන ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් නිකුත් කරන ලදී.



මෙම විධිවිධානවල 'ආ' කොටසින් පද්ධතිය මෙහෙයවන ලංකාක්ලියර (පුද්ගලික) සමාගමේ සහ සහභාගිත්ව ආයතනවල එකාබද්ධ වගකීම් විස්තර කෙටි. ලංකාක්ලියර (පුද්ගලික) සමාගමේ වගකීම් 'ඇ' කොටසින් විස්තර වන අතර, එහිදී ශ්‍රී ලංකා අන්තර බැංකු ගෙවීම පද්ධතියේ එක ම ක්‍රියාකරු එම සමාගම බව අවධාරණය කරයි. තවද, මෙම ගෙවීම පද්ධතියේ ස්ථාපනය කිරීම, නඩත්තු, ආරක්ෂක විධිවිධාන ආදි සියලුම කළමනාකරණ කටයුතු මෙම සමාගම විසින් ම කළ යුතු බව සඳහන් කරයි. තොරතුරුවල රහස්‍යගත බව ආරක්ෂා කිරීම ද සමාගමේ වගකීමක් බව මෙහිදී තවදුරටත් පෙන්වා දෙයි.

මෙම විධිවිධානවල 'ඇ' කොටසින් සහභාගිත්ව ආයතනවල වගකීම් විස්තරාත්මකව දැක්වේ. එමත්ම 'ඉ' කොටසින් මෙම පද්ධතියේ ව්‍යාපාරික අඛණ්ඩතා සැලසුම් පිළිබඳව ද, 'ඊ' කොටසින් මෙම පද්ධතියෙහි ඇත්ත හා තොරතුරුවල රහස්‍යගත්තාවය ආරක්ෂා කිරීම පිළිබඳව ද 'උ' කොටසින් ආරවුල් බෙරිම කිරීම පිළිබඳව ද විධිවිධාන දැක්වා ඇතු. අවසානයේ දී 'උ' කොටසින් මෙම නියෝගවලට පවතුනීව කටයුතු කරනු ලබන පුද්ගලයින්, 2005 අංක 28 දරන ගෙවීමේ හා බෙරුම් කිරීමේ පද්ධති පනත යටතේ වැරදිකරුවන් වන බව ද විශේෂයෙන් සඳහන් කර ඇත.

2011 අංක 1 දරන බැංකු මූලික ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආග්‍රිත ගෙවීම් ක්‍රම සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශ

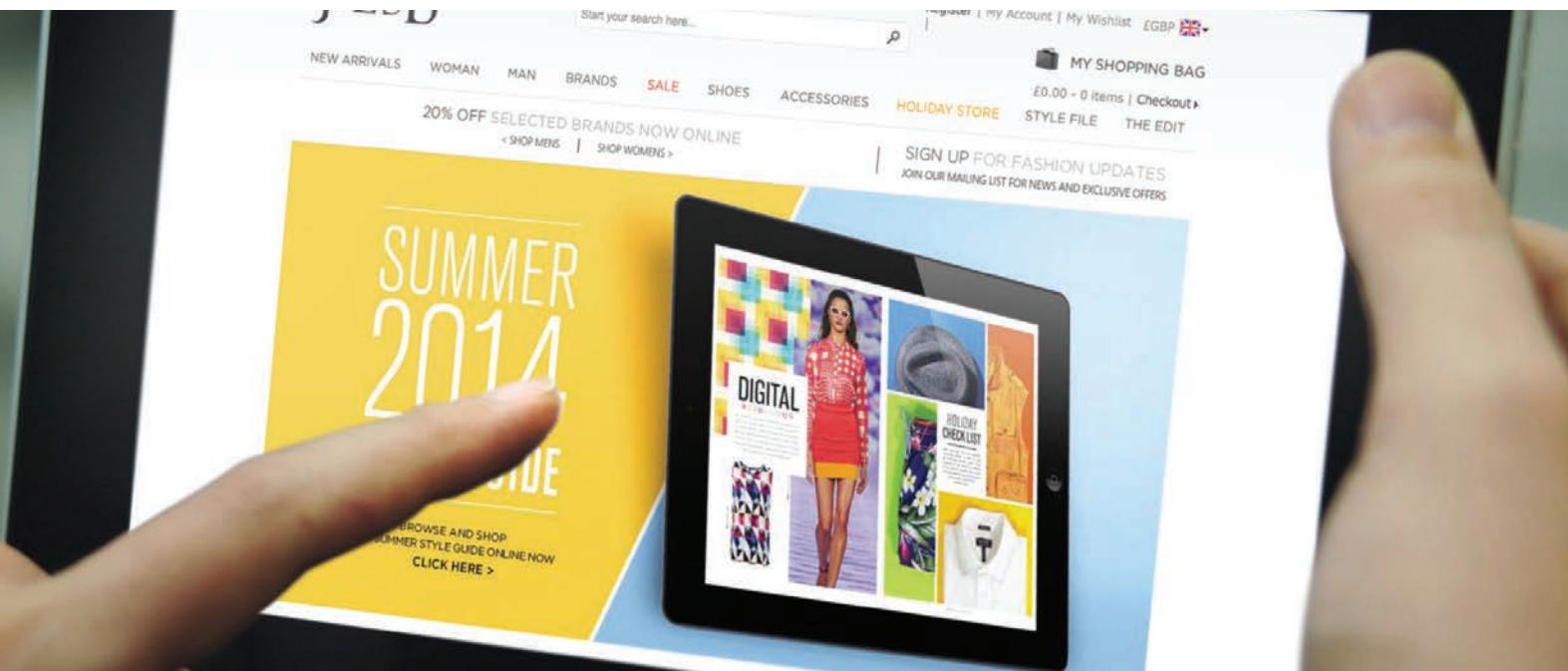
මහජනතාව අතර ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන හාවිතය වර්ධනය විමත් සමග, ශ්‍රී ලංකාවේ බැංකුකරුවන් ද, විද්‍යුත් ගෙවීම් ක්‍රමයේ වශයෙන් දුරකථන හාවිතයෙන් කරන්නා වූ ගෙවීම් ක්‍රම හඳුන්වා දීමට උනන්දු වූ බව පෙනේ. ගනුදෙනුකරුවන්ගේ ගිණුම් මත පදනම් වූ ජ්‍යෙෂ්ඨ ගෙවීම් පද්ධතිවලින් කරනු ලබන්නේ ගනුදෙනුකරුවන් විසින් ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථනය හාවිතයෙන් බැංකුවක ඇති ඔවුනගේ ගිණුමට සම්බන්ධව

උපදෙස් යැවීම මගින් බැංකු ගනුදෙනු සහ ගෙවීම කටයුතු සිදු කිරීමයි. එමෙස කරන්නා වූ ගනුදෙනුවල සුරක්ෂිතභාවය සහතික කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ඉහත සඳහන් 2011 අංක 1 දරන ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආග්‍රිත ගෙවීම් ක්‍රම සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශ (බැංකු මූලික ගෙවීම් සේවා සඳහා) බලපෑමාති වාණිජ බැංකු වෙත තිබුත් කරන ලදී.

මෙම මාර්ගෝපදේශවල දෙවැනි කොටසේ නියාමන සහ අධික්ෂණ විධිවිධාන දැක්වා ඇති අතර, එහි දී ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආග්‍රිත ගෙවීම් සේවා පහසුකම් ක්‍රම් ආකාරයකට බෙදා දැක්වා ඇතු. මූලික කාණ්ඩය (Basic Type) යටතේ කරනු ලබන්නේ තොරතුරු පදනම් කරගත් සේවා වන අතර, සම්මත කාණ්ඩය (Standard Type) යටතේ මූල් පහසුකම්වලට අමතරව සම්ප්‍රේෂණය/ගෙවීම්/ගෙවීම් අත්හිටුවීම් ආදිය සිදු කරනු ලැබේ. ක්‍රම්වන කාණ්ඩය විස්තරණ කාණ්ඩය (Extended Type) වන අතර, මෙහි දී නියෝජිතයන් හරහා මූදල තැන්පත් කිරීම, විදුත් මූදල මිලදී ගැනීම සහ විදුත් මූදල ගොනික මූදල බවට පරිවර්තනය කිරීම සිදු කළ ගැනීමෙන් පෙන්වා දෙන කරුණු අතර අන්තර්ගත වේ.

තවද, ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආග්‍රිත ගෙවීම් ශ්‍රී ලංකා රුපියල්වලින් සිදුකරන දේශීය ගනුදෙනු සඳහා පමණක් හාවිතා කළ යුතු බව හා එම සේවා සැපයිය ගැක්කේ වයස අවුරුදු 18 ඉක්ම වූ ශ්‍රී ලංකාවේ ස්විර පදිංචිකරුවන් සඳහා පමණක් බව ද විශේෂයෙන් පෙන්වා දෙන කරුණු අතර අන්තර්ගත වේ.

මෙම මාර්ගෝපදේශවල ක්‍රම්වනී කොටසින් ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආග්‍රිතව ගෙවීම් සේවා සඳහා ගනුදෙනුකරුවන් ලියාපදිංචි කිරීම පිළිබඳ කරුණු ද, හතරවැනි කොටසින් තාක්ෂණික සහ තොරතුරු ආරක්ෂණ ප්‍රමිතින් පිළිබඳව ද විස්තර කෙටි. අනෙක්නා ක්‍රියාකාරිත්වය, අන්තර බැංකු මූදල පැවරුම් නිෂ්පාදනය සහ පියවීම්, ගනුදෙනුකරුවන්



ආරක්ෂා කිරීම පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ, පිළිවෙළින් 5, 6 සහ 7 වෙති කොටස්වල දක්වා ඇත. 8 වෙති කොටසින් ගනුදෙනුකරුවන් දැනුම්වත් කිරීම සහ ගැටු නිරාකරණය කිරීමේ ක්‍රමවේදය දක්වා ඇති අතර, 9 වෙති කොටසින් පොදු නීති සහ කොන්දේසි දක්වා ඇත. අවසානයේද දී 10 වෙති කොටසින් වතන පිළිබඳ අරථ තීරුපණයක් සිදුකර ඇත.

2011 අංක 2 දරන භාරකාර ගිණුම් මත පදනම් වූ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් තුම සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශ

බැංකු මගින් කරන්නා වූ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් ක්‍රමවේදට අමතරව මූල්‍ය නොවන ආයතන මගින් කරන්නා වූ, භාරකාර ගිණුම් මත පදනම් වූ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් ක්‍රම ද ශ්‍රී ලංකාව තුළ දක්නට ලැබේ. එහි දී කරනු ලබනන් සේවා සැපයුම්කරුවන් විසින් ව්‍යවහාර මුදල් විෂුන් මුදල් බවට හරවා ගනුදෙනුකරුවකුගේ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත පද්ධතියක ගබඩා කර තැබීම සහ එම ගනුදෙනුකරුට විෂුන් මුදලින් ගෙවීම් කටයුතු කිරීමට පහසුකම් සැලසීම සි. මෙලෙස එම ගෙවීම් ක්‍රම මෙහෙයවන සේවා සපයන්නන් අඩංගු වන සේ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් සඳහා වූ නියාමන රාමුව පුළුල් කරමින් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් 2011 අංක 2 දරන භාරකාර ගිණුම් මත පදනම් වූ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශ නිකුත් කරන ලදී.

මෙම මාර්ගෝපදේශ 2 වෙති කොටසින් නියාමන සහ අධික්ෂණ විධිවිධාන දක්වා ඇති අතර, එහි දී සියලුම භාරකාර ගිණුම් පදනම් කරගත් ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් සේවා සපයන බලපත්‍රලාභී සේවා සපයන්නන් මෙම මාර්ගෝපදේශවලට අනුකූලව කටයුතු කිරීමට වගබලා ගත යුතු බව සඳහන් කර තිබේ. ශ්‍රී ලංකා රුපියල්විලින් පමණක් කරනු ලබන මෙම සේවා ලබා දෙන්නේ වයස අවුරුදු 18 ඉක්ම වූ ශ්‍රී ලංකාවේ ස්ථිර පදිංචිකරුවන් සඳහා පමණක් බව වැඩිදුරටත් දැක්වේ.

තුන්වැනි කොටසින් විෂුන් මුදල් සේවාවන් සඳහා ගනුදෙනුකරුවන් ලියාපදිංචි කිරීම පිළිබඳව සහ භතරවැනි කොටසින් තාක්ෂණික සහ තොරතුරු ආරක්ෂණ ප්‍රමිතින් පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ දැක්වේ. භාරකාර ගිණුම් මත පදනම් වූ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් පද්ධති මෙහෙයෙම් පිළිබඳ කරුණු පස්වැනි කොටසින් දැක්වෙන අතර, හයවැනි කොටසින් දැක්වෙන්නේ භාරකාර ගිණුම් පවත්වාගෙන යැමට අදාළ විධිවිධානයි. මේ යටතේ, සේවා සැපයුම්කරුවක් ලෙස ව්‍යාපාර කටයුතුවල නියුත්ත වීමට අලේක්ෂා කරන ආයතන ඒ සඳහා මහ බැංකුවන් බලපත්‍රයක් ලබාගත යුතු බවත්, එම බලපත්‍ර සඳහා වාර්ෂික ගාස්තුවක් මහ බැංකුවට ගෙවය යුතු බවත් මෙම නියෝගවල දැක්වේ.

ම විෂුන් මුදල් ගේජයේ සමුව්විත එකතුව භාරකාර ගිණුම් ගේජයට සමාන විය යුතු බව මෙහි සඳහන් තවත් වැදගත් කරුණෙකි.

වෙළඳුන් පත්කිරීම, ගනුදෙනුකරු ආරක්ෂා කිරීම, ගනුදෙනුකරුවන් දැනුම්වත් කිරීම සහ ගැටු නිරාකරණ ක්‍රමවේදය පිළිවෙළින් 7, 8 සහ 9 වෙති කොටසින් දැක්වේ. 10 වෙති කොටසින් පොදු නීති සහ කොන්දේසි ද අවසානයේද අරථ තීරුපණය 11 වෙති කොටසින් ද දක්වා ඇත.

2013 අංක 01 දරන ගෙවීම් කාච්පත් සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් පද්ධති සඳහා වන නියෝග

2009 අංක 01 දරන ගෙවීම් කාච්පත් සේවා සැපයුම්කරුවන් සඳහා වූ නියෝගවල නියිමය ප්‍රාන්ත සහ ප්‍රායෝගික ගැටු තිබෙන බව පසුකාලීනව පෙනී ගිය කරුණෙකි. එබැවින් ඒවා තිවැරදි කිරීමේ අරියෙන් සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් ක්‍රම අධික්ෂණය කිරීම ද මෙයට ඇතුළත් කිරීමේ අරමුණින් මෙම 2013 අංක 01 දරන ගෙවීම් කාච්පත් සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් පද්ධති සඳහා වන නියෝග තිකුත් කරන ලදී. මේ අනුව, මෙම නියෝගය මගින් 2009 වසරේ දී පතවන ලද මෙයට අදාළ නියෝග ප්‍රතිස්ථාපනය වේ.

මෙම නියෝග අනුව, ගෙවීම් කාච්පත් සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආක්ෂිත ගෙවීම් පද්ධති පිළිබඳ නියාමන සහ අධික්ෂණ අධිකාරිය වශයෙන් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව ක්‍රියා කළ යුතුය. මෙහි, ගෙවීම් කාච්පත් ලෙස, හර කාච්පත්, අය කාච්පත්, අයහාර කාච්පත් සහ අය රාජිගත කාච්පත් පමණක් අදහස් කරන බව ද දක්වා තිබේ. තවද, මෙම කාච්පත්වලින් සහ ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන ආධාරයෙන් කරන්නා වූ ගෙවීම් ක්‍රමවල සේවා සැපයුම්කරුවක් ලෙස ව්‍යාපාර කටයුතුවල නියුත්ත වීමට අලේක්ෂා කරන ආයතන ඒ සඳහා මහ බැංකුවන් බලපත්‍රයක් ලබාගත යුතු බවත්, එම බලපත්‍ර සඳහා වාර්ෂික ගාස්තුවක් මහ බැංකුවට ගෙවය යුතු බවත් මෙම නියෝගවල දැක්වේ.

මෙම සේවා සැපයුම්කරුවෙක් ලෙස බලපත්‍රයක් ලබා ගත හැකි වන්නේ බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකුවක්, බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකුවක්, මූල්‍ය සමාගමක්, ජ්‍යෙෂ්ඨ දුරකථන සේවා සපයනු ලබන ක්‍රියාකාරුවෙක් හෝ 2007 අංක 7 දරන සමාගම් පනත යටතේ ලියාපදිංචි වී ඇති අවම වශයෙන් මිලියන 150 ක නිරවුල් ප්‍රාග්ධනයක් ඇති සමාගමකට පමණි.

සේවා සපයන්නන් නිසි ආකාරයෙන් තම ව්‍යාපාර පවත්වාගෙන නොයැම මූල්‍ය පද්ධති ස්ථායිතාවයට බාධාවක් විය හැකි බැවින්, එවන් අවස්ථාවක දී එම ව්‍යාපාර

අත්හිටුවීමට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවට නියෝග කළ හැකිය. තවද, ගෙවීම් කාචිපත් සහ ජංගම දුරකථන ආග්‍රිත ගෙවීම් පද්ධතිවලට අදාළ ව්‍යාපාර කටයුතු සම්බන්ධයෙන් එතැන් පරික්ෂණ සහ දුරස්ථ අවෙක්ෂණ කටයුතු කිරීමේ බලය ද ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව සතු වන බව මෙම නියෝගවල වැඩුරටත් සඳහන් වේ.

(ඉහතින් සඳහන් කරන ලද සියලුම මෙහෙයුම් උපදෙස් විධිවිධාන හා නියෝගවල, සවිස්තර තොරතුරු ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ වෙබ් අඩවියේ නීති හා රෙගුලාසි පිටුවේ ඇති ගෙවීම් සහ පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුව යටතේ පළකර තිබේ.)

අධික්ෂණය සම්බන්ධ මූලික කරණය

මෙම ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති අධික්ෂණය කරනු ලබන්නේ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ගෙවීම් සහ පියවීම් දෙපාර්තමේන්තුවේ ඇති අවෙක්ෂණ අංශය (Oversight Division) මගිනි. අධික්ෂණ කටයුතු ප්‍රධාන පියවර කිහිපයකින් සිදුවන අතර, ඒවායේ ප්‍රධාන පරමාර්ථ වනුයේ මූල්‍ය ස්ථායිකාව පවත්වාගෙන යැම, ගෙවීම් සහ පියවීම් ක්‍රමවල සහ එම උපකරණවල කාර්යක්ෂමතාව සහ ආරක්ෂාව තහවුරු කිරීම, හඳුනී අවස්ථාවලදී මූහුණ දැය හැකි ආකාරය ඇගයීම, මුදල් ප්‍රතිපත්ති ගෙවීම යාන්ත්‍රණය ක්‍රියාත්මක කරවීම, ගෙවීම් පද්ධති සූමට කිරීම සඳහා මහ බැංකු මුදල් ලබාදීම සහ සියලුම ගනුදෙනුකරුවනට ගෙවීම් යාන්ත්‍රණය හාවිතා කිරීමට අවකාශ සැලසීම යනාදිය සි.

ගෙවීම් පද්ධති අධික්ෂණය කිරීමේ දී මූලික ඉලක්ක කිහිපයක් පවතින අතර, ඒවා නම් ගෙවීම් පද්ධති ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ඒවා තුළට ප්‍රවේශ වීම පාලනය කිරීම, අවදානම කළමනාකරණය, තොරතුරුවල විනිවිද්‍යාවය, මිල සම්බන්ධ උපාය මාර්ග සහ පද්ධතිවල ඇති විශ්වසනීයත්වය තහවුරු කිරීම සි.

අවදානම කළමනාකරණයට මෙහි දී ප්‍රමුඛත්වයක් ලබා දෙන අතර, එහි දී ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති සම්බන්ධ අවදානම හඳුනා ගැනීම, ඒවා තක්සේරු කිරීම, අවදානම අවම කිරීම සඳහා සුදුසු ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම සහ එලෙස ගන්නා ක්‍රියාමාර්ග නියමාකාරයෙන් ක්‍රියා කරන්නේ දැයු විපුල කිරීම සිදු කරනු ලබයි.

ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති සම්බන්ධ අවදානම වර්ග කිහිපයක් පවතින අතර, මූලික වශයෙන් පියවීම් සම්බන්ධ අවදානම (Settlement Risk), ණය අවදානම (Credit Risk), පද්ධතිමය අවදානම (Systemic Risk), තෙතින් අවදානම (Legal/Regulatory Risk), මෙහෙයුම් අවදානම (Operational Risk) සහ කිරීමිය පිළිබඳ අවදානම (Reputational Risk) ආදිය පෙන්වා දැය හැකි.

අධික්ෂණය කරන ආකාරය

මෙම අධික්ෂණ ක්‍රියාකාරකම ප්‍රධාන වශයෙන් කොටස් හතරකට බෙදා දැක්විය හැක.

(i) බලපත්‍ර හිකුන් කිරීම (Licensing)

සුදුසුකම් සපුරාලන ආයතනවලට සේවා සපුරාලන ක්‍රියාකාරකම තොරතුරු ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ විම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් බලපත්‍ර නිකුත් කරනු ලැබේ. එසේම, නීතිමත විධිවිධානවලට අනුකූලව සේවා සපයන ආයතන තම බලපත්‍රය සඳහා වාර්ෂික ගාස්තුවක් ද ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවට ගෙවිය යුතු ය. මෙහි ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ ඔවුන්ගේ සේවය සහ ගෙවීම් ක්‍රමය නීත්‍යනුකූල කිරීම සහ මේවාට සහභාගිවන්නාන්ට එම ගෙවීම් ක්‍රමය සම්බන්ධිත සියලු තොරතුරු නිරාවරණය කිරීමයි.

(ii) නිරක්ෂණය (Monitoring)

ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධතිවල තොරතුරු ලබාගෙන එම ගෙවීම් පද්ධතින් අවදානම කළමනාකරණ ප්‍රමිතින්වලට අනුකූලව ක්‍රියා කරනවා දැයි විමර්ශනය කිරීම මෙහි ප්‍රධාන කාර්යයයි. මෙහි දී විමර්ශනය කරනු ලබන තොරතුරු සම්බන්ධ පහතින් දක්වා ඇතේ.

- අදාළ ගෙවීම් පද්ධති සම්බන්ධයෙන් ප්‍රවත්තත්වත්, රුපවාහිනී, වෙබ් අඩවි ආදි පොදු ජනමාධ්‍යවල පළකරනු ලබන තොරතුරු
- රාජකාරී ලිපිලේඛනයන් වන පද්ධති රෙගුලාසි (System Rules), ව්‍යාපාර අඩවියා සැලසුම් (BCP) යනාදියෙහි ඇති තොරතුරු
- වාරික වශයෙන් මහ බැංකුව වෙත එවන වාර්තා සහ ඉල්ලා සිටි අවස්ථාවක එවනු ලබන වාර්තා (සංඛ්‍යාලේඛන සහිත)
- අධ්‍යක්ෂ මණ්ඩලවල සහ කමිටු රුස්වීම්වල අභ්‍යන්තර වාර්තා
- පද්ධතින් සහ සහභාගිවන්නා ඇති ද්වීපාර්ශ්වීක ගිවිසුම්

මේවාට අමතරව අදාළ ගෙවීම් පද්ධතින් අධික්ෂණය සඳහා පහත දැක්වෙන කටයුතු සිදුකරනු ලබයි.

(අ) එතැන් පරික්ෂණ (on site supervision)

මෙහි දී සිදුකරනු ලබන්නේ ගෙවීම පද්ධති ක්‍රියාත්මක වන ස්ථානවලට ගොස් ඒ සම්බන්ධව විමර්ශනය කිරීමයි.

(ආ) දුරස්ථ පරික්ෂණය (off site supervision)

මෙහි දී අදාළ ගෙවීම පද්ධති සම්බන්ධයෙන් ලබාගන්නා දත්ත, තොරතුරු, වාර්තා, ලියකියවිලි සමාලෝචනය කරමින් එම ගෙවීම පද්ධතිවල ක්‍රියාකාරිත්වය පරික්ෂා කරනු ලබයි.

(ඇ) සම්ක්ෂණ (surveys)

ගෙවීම පද්ධතියක් සම්බන්ධයෙන් එය භාවිතා කරනු ලබන්නන් ගේ අදහස් ලබාගැනීම මෙහි දී සිදු කෙරේ.

තවද, ක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ වියෙන්ම දැනුමක් ඇති පුද්ගලයන්ගෙන් මෙම ගෙවීම පද්ධති පිළිබඳව උපදෙස් ලබාගැනීම ද, වෙනත් ගෙවීම පද්ධති නියාමකයන්ගෙන් තොරතුරු ලබාගැනීම ද කරනු ලබන අතර, ගනුදෙනුකරුවන්ගෙන් තමන් භාවිතා කරන ගෙවීම පද්ධති ගැන ප්‍රතිචාරයන් (feedback) ලබා ගැනීම ද නිරික්ෂණය යටතේ සිදුකරනු ලබයි.

(iii) අභයීම (Assesment)

නිරික්ෂණය කිරීමේදී නොයෙකුත් තොරතුරු එක්ස්ස් කරනු ලබන අතර, එම තොරතුරු ඇගයීම මෙම පියවරේ දී සිදුකරනු ලැබේ. ඒ අනුව ඒවාට ගැලපෙන පරිදි අධික්ෂණ ප්‍රතිපත්තිය සකස් කිරීම සහ ප්‍රමිතින් හඳුන්වා දීම මෙහි දී සිදුකරනු ලබන අතර, ඒවා අවශ්‍යතාවන්ට ප්‍රමාණවත් වේද යන කාරණය ද මෙහි දී සළකා බලනු ලැබේ.

මෙහිදී විශේෂයෙන් ම එක් එක් ගෙවීම පද්ධති උදෙසා නිකුත් කර ඇති නීති සහ නියෝග සේවා සපයන්නන් විසින් පිළිපදින අයුරු තක්සේරු කරනු ලබන අතර, එසේ නොපිළිපදින සේවා සපයන්නන් උදෙසා අවවාද කිරීම ද සිදු කරනු ලැබේ.

(iv) වෙනස් කිරීමට උත්සාහ කිරීම (Inducing Change)

ගෙවීම සහ පියවීම ක්‍රමවල අවදානම් කළමනාකරණය කිරීමේ ක්‍රියාදාමය මහ බැංකුව විසින් දෙන ලද මෙහෙයුම් උපදෙස්, විධිවිධාන සහ නියෝගවලට අනුකූලව විය යුතු අතර, එසේ නොවන අවස්ථාවල මහ බැංකුව විසින් සුදුසු පරිදි වෙනස්වීම සඳහා අදාළ නිරදේශ සහ විධිවිධාන නිකුත් කරනු ලබන අතර, ඒවා ක්‍රියාවත නැංවීම සඳහා බල කිරීම ද කරනු ලැබේ.





ඒම්. ඩී. ඩී. රණසිංහ
ජ්‍යෙෂ්ඨ සහකාර අධ්‍යක්ෂ
සංඛ්‍යාන දෙපාර්තමේන්තුව

“භාගය”

ප්‍රජා සංවර්ධන ණය වැඩසටහන

වියලි කළාපීය පිවනෝපායන් සඳහා සහාය වීමේ සහ හැඳුල් වීමේ වැඩසටහන, කාමිකාර්මික සංවර්ධනය සඳහා වන ජාත්‍යන්තර අරමුදල (IFAD) විසින් ශ්‍රී ලංකා ආණ්ඩුවට ලබා දෙන ලද ගාය මුදලක් උපයෝගී කර ගතිමත් කාමිකාර්මික සංවර්ධන සහ ගොවිජන සේවා අමාත්‍යාංශය මගින් ක්‍රියාත්මක කරන ලද ව්‍යාපෘතියකි. මෙම ව්‍යාපෘතිය අනුරාධපුර, බදුල්ල, මොණරාගල හා කුරුණෑගල යන දිස්ත්‍රික්කවල තේරාගත් ග්‍රාම සේවක කොට්ඨාස තුළ ක්‍රියාත්මක වූ අතර ව්‍යාපෘතියේ මුළුක පරමාර්ථය වූයේ අදාළ ප්‍රදේශවල පිවත් වූ දිළිඹු ජනතාවගේ ආදායම මාර්ග සහ පිවන තත්ත්වය වැඩි දියුණු කිරීමයි.

වියලි කළාපීය පිවනෝපායන් සඳහා සහාය වීමේ සහ හැඳුල් වීමේ වැඩසටහන ප්‍රධාන සංරච්චක 5 ක් යටතේ ක්‍රියාත්මක විය.

1. උස් බිම් කාමිකාර්මික සංවර්ධනය සහ සත්ත්ව පාලන කටයුතු සංවර්ධනය කිරීම.
2. කුඩා පරිමාණයේ ග්‍රාමීය වාරිමාර්ග පුනරුත්ථාපනය කිරීම.
3. අලෙවි කටයුතු ප්‍රවර්ධනය සහ කාමි ව්‍යාපාර සිංවර්ධනය.
4. කුඩා පරිමාණ සහන නාය ක්‍රමයක් ක්‍රියාත්මක කිරීම තුළින් ආදායම් උත්පාදන වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
5. ප්‍රජාවට අවශ්‍ය යටිතල පහසුකම් එනම්, ග්‍රාමීය මාර්ග, පානිය ජල වැඩසටහන්, ග්‍රාමීය ගොවිනැගිලි ආදිය ඉඳිකිරීම සහ වැඩිදියුණු කිරීම.

ඉහත සඳහන් සංරච්චක අතරින් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව

දායකත්වය දක්වන ලද්දේ ක්‍රියාත්මක සංවර්ධන වැඩසටහන ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධයෙනි. අතිකුත් සංවර්ධනය වියලි කළාපීය පිවනෝපායන් සඳහා සහාය වීමේ සහ හැඳුල් වීමේ වැඩසටහන් ජාතික වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකය මගින් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

භාගය ප්‍රජා සංවර්ධන නාය වැඩසටහන

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මෙම නාය වැඩසටහන ක්‍රියාත්මක කරන ලද අතර ව්‍යාපෘතියේ ක්‍රියාත්මක කාලය 2008 වර්ෂයේ සිට 2012 වර්ෂය දක්වා අවුරුදු 5ක් විය. 2009 වර්ෂයේ මුළු හාගයේ දී ගාය නිකුත් කිරීම ආරම්භ වූ අතර 2012 සැප්තැම්බර මස වන විට ගාය මුදාහැරීම අවසන් විය. මෙම කාලය තුළ මුදාහරින ලද මුළු ගාය ප්‍රමාණය රු. 5 මිලියන 253 කි.

නාය නිකුත් කිරීම සඳහා සහභාගී වූ මූල්‍යාංශතාන

නාය වැඩසටහන ආරම්භ වූ මුළු අවධියේ දී ගාය නිකුත් කිරීම සඳහා සම්බන්ධව වූයේ ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන බැංකුව පමණි. පසුව ගාය වැඩසටහන වෙශවත් කිරීම සඳහා ලංකා බැංකුව සහ මහජන බැංකුව ද සම්බන්ධ කරගන්නා ලදී.

එම අනුව, ගාය වැඩසටහන ක්‍රියාත්මක වූ දිස්ත්‍රික්ක හතර අතරින් බදුල්ල, මොණරාගල සහ අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්ක තුළ ගාය මුදාහැරීම සඳහා ලංකා බැංකුව සහ මහජන බැංකුව ද සම්බන්ධ කර ගන්නා ලදී. කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්ක තුළ ගාය මුදාහැරීම ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන බැංකුව විසින් පමණක් තවදුරටත් සිදුකරන ලදී.

නාය සීමාවන්

ස්වයං රැකියා කටයුතු සඳහා සාමාජිකයකුට ලබා ගත හැකි උපරිම ගාය සීමාව රු. 50,000/- ක් විය. නමුත්

ණය වැඩසටහන් අවසාන කාලය වන විට මෙම ගෑය සීමාව රු. 100,000/- දක්වා වැඩි කරන ලදී. එමෙන්ම, පුරුමයෙන් ලබාගත් ගෑය මුදල නිසි පරිදි ආපසු ගෙවීමෙන් පසුව ව්‍යාපාරයේ වැඩිදුයුණුව සඳහා රු. 200,000/- දක්වා දෙවන ගෑය මුදලක් ද ලබාගැනීමට පහසුකම් සළසා දෙන ලදී. මෙයට අමතරව කිසියම් සාමාජිකයෙකු විසින් ආරම්භ කරනු ලබන ව්‍යාපාරයක් ඒ අවට පුදේශයේ පිවත් වන ජනතාවගේ වැඩකටයුතුවලට පහසුවක් ඇතිකරනු ලබන්නේ නම් එවැනි ව්‍යාපාති සඳහා රු. 200,000/- ක උපරිම ගෑය මුදලක් ද ලබා ගත හැකි විය. උදා: බෛකරි නිෂ්පාදන, වී මෝල් ව්‍යාපාති

ණය ආපසු ගෙවීමේ කාලය සහ ඇපේ සුරක්‍යම්

රු. 50,000/- (පසුව රු. 100,000) ක උපරිමයට යටත්ව ලබා ගන්නා ලද ගෑය සඳහා ආපසු ගෙවීමේ කාලයීමාව වසර තුනකි (වාරික 36 සි). රු. 200,000/- ක ගෑය සීමාව සඳහා ආපසු ගෙවීමේ උපරිම කාලයීමාව වසර භතරකි (වාරික 48).

ව්‍යාපාතියේ ස්වභාවය අනුව ගෑය ආපසු ගෙවීම සඳහා උපරිම වගයෙන් මාස හයක සහන කාලයීමාවක් බැංකු කළමනාකරුගේ අහිමතය පරිදි ලබාදිය හැකි විය. එහෙත් ගෑය ආපසු ගෙවීමේ කාලයීමාවේ දීර්ඝ කිරීමක් සිදු නොවේ. උදා: ගෑය ආපසු ගෙවීම වාරික 36 කින් සිදුවන අවස්ථාවකදී මාස 6 ක සහන කාලයීමාවක් ලබා දුනහොත් ආපසු ගෙවීමේ වාරික ගණන 30 දක්වා ඇතුළු වේ. එහිදී වාරික 36 ක දී ආපසු ගෙවිය යුතු ගෑය මුදල වාරික 30 දක්වා ඇතුළුවන නිසා (වාරික 6 ක සහන කාලයීමාවක් ලබාදීමේ හේතුවෙන්) වාරිකයක වෙනාකම ඉහළ යයි.

රු. 50,000/- ක (පසුව රු. 100,000/-) ගෑය සීමාව සඳහා සුරක්‍යම වූයේ කණ්ඩායම් ඇපේයයි. එනම් කණ්ඩායමේ සාමාජිකයන් දෙදෙනෙකු අපේකරුවන් වගයෙන් අන්සන් කිරීමයි. රු. 200,000/- ට වඩා වැඩි ගෑය සඳහා බැංකුවට අහිමත ඇපේක් සුරක්‍යම වගයෙන් ලබා ගත හැකි විය.

පොලී ප්‍රතිගතය

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව ගෑය සඳහා සහනාගින්ව මූල්‍යායතන වෙතින් වාර්ෂිකව සියයට 4 ක පොලී ප්‍රතිගතයක් අයකරනු ලැබේ අතර මූල්‍යායතන කණ්ඩායම් සාමාජිකයන් වෙතින් සියයට 10 ක වාර්ෂික පොලී ප්‍රතිගතයක් අයකරනු ලැබේය.

කාෂීකාර්මික සංවර්ධනය සඳහා වන ජාත්‍යන්තර අරමුදල (IFAD) විසින් ලබාදෙන ලද ගෑය මුදලක් තුළින් දියන් කරනු ලැබේ වියලි කාලාපිය ජිවනෝපායන් සඳහා සහනාය වීමේ හා

හවුල් වීමේ වැඩසටහන කළමනාකරණය කරනු ලැබූයේ කාෂීකර්ම සංවර්ධන හා ගොවිජන සේවා අමාත්‍යාංශය යටතේ පිහිටුවනු ලැබූ ජාතික වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකයයි සියලු වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකයට සහනාය දැක්වීම සඳහා වැඩසටහන ක්‍රියාත්මක වූ දිස්ත්‍රික් හතර තුළ දිස්ත්‍රික් වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකක හතරක් පිහිටුවා තිබුණි.

දිස්ත්‍රික් වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකය විසින් ව්‍යාපාතිය තුළ ක්‍රියාත්මක කරන ලද සියලුම සංරච්ඡකයන්ට අයන් වැඩසටහන් කළමනාකරණය කරන ලදී. නමුත් මෙහි දී අවධානයට ලක් කරනු ලබන්නේ හාග්‍රා ප්‍රජා සංවර්ධන ගෑය වැඩසටහනට අදාළව ඉටුකරන ලද ක්‍රියාමාර්ග පමණි.

මෙම ගෑය වැඩසටහන කුඩා කණ්ඩායම් කුමය උපයොගී කර ගනිමින් ක්‍රියාත්මක කරන ලද්දකි. කුඩා කණ්ඩායම් (සාමාජිකයන් 5-8 දක්වා) සකස් කිරීම සඳහා අඩු ආදායම්ලාභී සාමාජිකයන් හඳුනා ගන්නා ලද්දේ දිස්ත්‍රික් වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකය සියලුනා ගන්නා ලද සාමාජිකයන් අදාළ වාණිජ බැංකු වෙත යොමු කිරීම, කණ්ඩායම්ගත කිරීම, කණ්ඩායම් ඒකරුයී කොට සම්මිය සකස් කිරීම, දේශන මගින් දැනුම්වත් කිරීම, සාමාජිකයන් ලියාපදිංචි කිරීමේ ඉල්පුම් පත්‍ර සාමාජිකයන් අතර බෙදා දීම සහ එකී සාමාජික ඉල්පුම් පත්‍ර වාණිජ බැංකු සමග සම්බන්ධ වී සම්පූර්ණ කොට ලියාපදිංචි කිරීම සඳහා යි ලංකා මහ බැංකුව වෙත යොමු කිරීම ද සිදු කරන ලද්දේ දිස්ත්‍රික් වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකය සියලුම වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකය සියලුම වැඩිහිටි සංවිධානය කරන ලද්දේ ද දිස්ත්‍රික් වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකය සියලුම විය.

ණය නිකුත් කිරීම

කණ්ඩායම් ගත කරන ලද සාමාජිකයන් විසින් කණ්ඩායම් ගිණුමක් මෙන් ම පොලීගලික ගිණුමක් ද ඇදාළ වාණිජ බැංකුවක පවත්වාගත යුතු වූ අතර එසේ ගිණුම් පවත්වාගත යනු ලබන සාමාජිකයන් හාග්‍රා ප්‍රජා සංවර්ධන ගෑය වැඩසටහන යටතේ ගිණුමක් එසේ මහ බැංකුවේ ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුවේ ලියාපදිංචි කරනු ලැබේය. ලියාපදිංචි කිරීමේ දී සැම සාමාජිකයකුම වෙත ලියාපදිංචි අංකයක් ලබා දෙන ලදී. එසේ ලියාපදිංචි කරන ලද සාමාජිකයන්ගේ තොරතුරු ගිණුමක් එසේ මහ බැංකුව වෙත යොමු විසින් ද දිස්ත්‍රික් වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකය සියලුම වැඩිහිටි සංවිධානය කරන ලද්දේ ද දිස්ත්‍රික් වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකය සියලුම විය.



භාගයා ප්‍රජා සංවර්ධන ගය වැඩසටහන යටතේ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ලියාපදිංචි කරන ලද සාමාජිකයන් හට වාණිජ බැංකු විසින් ගය ඉල්ලුම්පත් නිකුත් කරන ලද අතර අවශ්‍යතා සම්පූර්ණ කරන ලද සාමාජිකයන් හට වාණිජ බැංකු විසින් ගය නිකුත් කරන ලදී.

මෙම ගය වැඩසටහන යටතේ ගය නිකුත් කිරීම 2012 වර්ෂයේ සැපේතුම්බර මාසය වන විට අවසන් වූ අතර ගය ආපසු අයකිරීම 2015 අවසන් වන තෙක් ක්‍රියාත්මක වේ. භාගයා ප්‍රජා සංවර්ධන ගය වැඩසටහන 100% ක ප්‍රතිමූලු පහසුකම් යටතේ ක්‍රියාත්මක වූ වැඩසටහනකි.

මෙම ගය යෝජනා ක්‍රමය යටතේ ගය නිකුත් කිරීම සඳහා සහභාගී වූයේ ලංකා බැංකුව, මහජන බැංකුව සහ ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන බැංකුව සි. රු. මිලියන 253 ක් වූ මුළු ගය ප්‍රමාණය සාමාජිකයන් 4,406 ක් අතර බෙදී ගිය අතර මුළු ප්‍රමාණයෙන් වැඩි ප්‍රතිශතයක් (59% ක්) නිකුත් කරන ලද්දේ ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන බැංකුව සි. මුළු ගය ප්‍රමාණයෙන් 25% මහජන බැංකුව ද, 16% ක් ලංකා බැංකුව ද නිකුත් කරන ලදී. (ලංකා බැංකුව සහ මහජන බැංකුව කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කය තුළ ගය නිකුත් කිරීම සඳහා සම්බන්ධ වූයේ නැත).

මූල්‍යායනනය	ජයලාභීන් සංඛ්‍යාව	වටිනාකම රු. මිලියන
ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන බැංකුව	2731	150
ලංකා බැංකුව	651	41
මහජන බැංකුව	1024	62
එකතුව	4406	253

මූලය : ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුව, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව.
දිස්ත්‍රික්ක වගයෙන් සළකා බැලීමේ දී වැඩිම ගය ප්‍රමාණයක් නිකුත් කොට ඇත්තේ අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කය තුළ ය. එම ප්‍රමාණය රු. මිලියන 75 ක් අඩු ම ගය ප්‍රමාණය වන රු. මිලියන 46 මොණරාගල දිස්ත්‍රික්කය තුළ නිකුත් කොට ඇත.

දිස්ත්‍රික්කය	ජයලාභීන් සංඛ්‍යාව	වටිනාකම රු. මිලියන
කුරුණෑගල	1290	67
අනුරාධපුර	1217	75
බදුලේල	1096	65
මොණරාගල	803	46
එකතුව	4406	253

මූලය : ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුව, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව.

භාගයා ප්‍රජා සංවර්ධන ගය වැඩසටහන යටතේ කාඩ්‍රිකාර්මික, ආභාර සහ පාන වර්ග සකස් කිරීම, තොග සහ සිල්ලර වෙළෙඳාම, කුඩා කර්මාන්ත, සත්ත්ව පාලනය, විසිතුරු පැළ සහ විසිතුරු මසුන් ඇති කිරීම, ස්වයං රකියා සහ විවිධ සේවාවන් යන අවශ්‍යතා සඳහා ගය නිකුත් කොට ඇත. 4,406 ක් වූ මුළු ගයලාභීන් සංඛ්‍යාවෙන් 1,719 ක් එනම් 39% ක් ගය ඉල්ලුම් කර ඇත්තේ ස්වයං රකියා සඳහා ය. 22% ක් කාඩ්‍රිකාර්මික කටයුතු සඳහා ද 17% ක් සත්ත්ව පාලනය සඳහා ද ගය ඉල්ලුම් කර තිබුණි.

වර්ෂ 2008 සිට 2012 දක්වා වසර 5ක් තුළ ක්‍රියාත්මක වූ මෙම ගය වැඩසටහන යටතේ නිකුත් කිරීමට නියමිතව තිබු මුළු ගය ප්‍රමාණය ගය නිකුත් කිරීම අවසන් කිරීමට නියමිතව තිබු දිනයට මාස තුනක් පමණ කළින් නිකුත් කොට අවසන් කිරීමට වාණිජ බැංකු සමත් විය.

ගය ආපසු අයකර ගැනීම ඉහළ ප්‍රතිශතයක් වගයෙන් පැවති මෙම ගය යෝජනා ක්‍රමය යටතේ නිකුත් කරනු ලැබූ ගයවලින් බොහෝමයක් සාමාජිකයන්ගේ ආදායම් තත්ත්වය ඉහළ නැංවීමට සමත් විය. ඇතැම් සාමාජිකයන් අසාර්ථක වූ අතර ඒ සඳහා මූලික වගයෙන් හේතු වූයේ නිසි ලේස ව්‍යාපෘතිය හඳුනා තොගැනීම සහ මූලු විනයක් නොතිබුයි.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුව සාමාජිකයන් ලියාපදිංචි කිරීම, ප්‍රතිමූලු පහසුකම් සැපයීම, ගය වැඩසටහන සම්බන්ධයෙන් දිස්ත්‍රික්ක වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකයේ සහ වාණිජ බැංකුවල වැඩකටයුතු අධික්ෂණය කිරීම, අවශ්‍ය අවස්ථාවන්හි දී දිස්ත්‍රික්ක වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකය සහ වාණිජ බැංකු සම්බන්ධිකරණය කිරීම, සාමාජිකයන්, බැංකු නිලධාරීන් සහ දිස්ත්‍රික්ක වැඩසටහන් කළමනාකරණ ඒකකයේ නිලධාරීන් දැනුම්වත් කිරීම ආදිය මගින් මෙම ගය වැඩසටහන සඳහා දායකත්වය සපයන ලදී.

අඩු ආදායම්ලාභීන්ගේ ආදායම් තත්ත්වය ඉහළ නැංවීම සඳහා ක්‍රියාත්මක වූ මෙම ගය වැඩසටහන සමස්තයක් වගයෙන් ගත් කළ සාර්ථකව ක්‍රියාත්මක වූ ගය වැඩසටහනක් වගයෙන් හඳුන්වා දිය හැකිය.■

නිෂ්පාදකයාගේ මිල දරුණුකයක් හඳුන්වාදීම

දේශීය නිෂ්පාදකයන් විසින් ඔවුන්ගේ භාණ්ඩ භා සේවා සඳහා ලබන සාමාන්‍ය මිල ගණන්වල විවෘතය මැනීම සඳහා නිෂ්පාදකයාගේ මිල දරුණුකය (නි.මි.ද.) භාවිතා කරනු ලැබේ. නි.මි.ද. සාර්ව ආර්ථික විශ්ලේෂණවල දී වැදගත් කාර්යයන් කිහිපයක් ඉටු කරයි. නිෂ්පාදන මට්ටමෙහි ඇති වන මිල විවෘතයන් පාරිභෝගික මිල කරා සම්පූෂණය වේයැයි අපේක්ෂා කරන බැවින්, දේශීය වෙළඳ පොලවල තොග සහ සිල්ලර භාණ්ඩවල උද්ධමන පිබනය කළ ඇතිව නිර්ණය කිරීම සඳහා දරුණුකයක් ලෙස නි.මි.ද. භාවිතා කෙරේ. එහෙයින්, මුදල් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී නි.මි.ද. ඉතා වැදගත් වූ මූලික දරුණුකයක් ලෙස ක්‍රියා කරයි. නි.මි.ද. මගින් අනාගත පාරිභෝගික මිල උද්ධමනයෙහි විවෘතය පිළිබඳව සංයු කෙරෙන බැවින් ආයෝජකයන් එහි විවෘතය සම්පස්ක්ලව නිර්ණය කරන අතර එමගින් ඔවුන්ට වෙළඳාම මගින් ලද හැකි මුදල් ප්‍රවාහ පිළිබඳ ඇස්ක්මේන්තු සකසා ගැනීමට හැකියාව ලැබේ. විදේශ වෙළඳාම සිදුවන රටවල් අතර නි.මි.ද. සැසියිම මගින් අපනයනකරුවන්ට රටවල් අතර උද්ධමන පරතරය තක්සේරු කිරීමට හැකියාව ලැබෙන අතර ඒ අනුව ඔවුන්ගේ නිෂ්පාදන ප්‍රමාණය සහ මිල සැලසුම් කිරීමට හැකි වේ. ජාතික ගිණුම් ඇස්ක්මේන්තු සැකසීමේ දී පවත්නා මිල ගණන් ස්ථාවර මිල ගණන් බවට අවධානය කිරීමට නි.මි.ද. ප්‍රයෝගනවත් වේ.

මැතක දී පවත්වන ලද ආර්ථික සංගණනයේ ප්‍රතිඵල පදනම් කරගනීම් ජනලේඛන භා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව නව නි.මි.දරුණුකයක් ගණනය කිරීමට පියවර ගෙන ඇති අතර එය 2015 වසරේ මැද භාගයේ සිට නිල වශයෙන් හඳුන්වාදීමට අපේක්ෂා කෙරේ. මෙම නව නි.මි.දරුණුකයේ බර තැබීම් 2010 වසරේ වාර්තා වූ වාර්ෂික නිෂ්පාදන වට්නාකම් මත පදනම් වේ. මෙම දරුණුකය මගින් මුදල් අවස්ථාවේ දී කාමිකර්මාන්ත, නිෂ්පාදන සහ උපයෝගීක (විදුලිය සහ ජලය) යන අංශ ආවරණය කිරීමටත් පසු අදියරක දී සේවා අංශයේ ක්‍රියාකාරකම් ඇතුළත් කොට ප්‍රඹල් කිරීමටත් අපේක්ෂා කෙරේ. කාමිකර්මාන්ත අංශය මගින් දිවයින් පළාත් නවයෙහිම කාමි නිෂ්පාදන 161 ක මිල ගණන් ආවරණය කෙරෙනු ඇත. නිෂ්පාදන අංශය යටතේ සේවකයන් 25 හෝ ඊට වැඩි ආයතනවලින් සියයට 75 ක් ආවරණය කෙරෙනු ඇත. ජාත්‍යන්තර ප්‍රමිත කර්මාන්ත වර්ගීකරණය¹ (International Standard Industrial Classification - ISIC) මත පදනම් වූ අංග 13 ක්

¹ මෙය ජාත්‍යන්තරව පිළිගෙන සම්මතයන් මත පදනම්ව, එක්සත් ජාතික සංවිධානය මගින් ප්‍රකාශ කරනු ලබන ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම්වල විධිමත වර්ගීකරණයයි.

යටතේ වන සමස්ත නිෂ්පාදනයෙන් සියයට 85 ක් මෙම නියැදිය මගින් ආවරණය කෙරෙනු ඇත.

උපයෝගිතා අංශයෙන්, ලංකා විදුලිබල මෙශ්චලය (ල.වී.ම.) මගින් විදුලිය උත්පාදනය භා බෙදාහැරීම සහ ජාතික ජලසම්පාදන භා ජලාපවාහන මෙශ්චලය මගින් ජලය රස්කිරීම, පිරිසිදු කිරීම භා බෙදාහැරීම ආවරණය කෙරේ. ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදල මගින් නිකුත් කර ඇති නි.මි.ද. පිළිබඳ අත්පාත පදනම් කරගෙන, ජාත්‍යන්තර නිරදේශ අනුග මනය කරමින් නි.මි.ද. ගණනය කරනු ලැබේ. දරුණුකය මගින් ආවරණය වන සියලුම ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම් ජාත්‍යන්තර ප්‍රමිත කර්මාන්ත වර්ගීකරණයෙහි තෙවන සංස්කරණය අනුව වර්ගීකරණය කර ඇත. ඉදිරියේ දී සේවා අංශයේ ක්‍රියාකාරකම් ඇතුළත් කර ගැනීම, නිෂ්පාදක මිල වෙනුවට මූලික මිල² (Basic Price) ගණන් මගින් මිල ඇගයීම සහ නිෂ්පාදන මට්ටමේ දරුණුක පිළිබඳ තොරතුරු බෙදාහැරීම ආදි වැඩිහිළුවුනු කිරීම සිදුකිරීමට ජනලේඛන භා සංඛ්‍යාලේඛන දෙපාර්තමේන්තුව අදහස් කරයි.

ජාතික ගිණුම්වල පදනම් වර්ෂය අපුත් කිරීමට සමාලෝචන නි.මි.ද. සම්පාදනය කිරීම මගින් දළ දේශීය නිෂ්පාදනයේ අවධානකය ගණනය කිරීම සඳහා වඩා යථානුරුපී මිල දරුණුකවල අවශ්‍යතාව සැපිරෙනු ඇත. සාර්ව ආර්ථික විශ්ලේෂණ ක්‍රියාකාරකය නාම් දරුණුකය පෙන්වනු ඇති අවශ්‍යතාව මිල ගැනීම නිරුපණය කරනු ලබන තොග මිල දරුණුකය (තො.මි.ද.) මගිනි. ආර්ථිකයේ නිෂ්පාදන ව්‍යුහයේ සිදුව ඇති වෙනස්කම්වලට අනුගතව එම වෙනස්කම් නිරුපණය කිරීම සඳහා කාලයෙන් කාලයට තො.මි.දරුණුකයේ ද අවශ්‍ය සංශෝධන සිදුකරන ලදී. කෙසේ ව්‍යවද, කාලය් සමග දරුණුක ගණනය කිරීමේ ක්‍රමවේදය ද වෙනස් වී ඇත. එම නිසා තො.මි.ද. වෙනුවට වඩා යථානුරුපී සහ නම්වයිලි නි.මි.ද. ආදේශ කිරීමේ වැදුගතකම හඳුනාගෙන ඇති අතර, නි.මි.ද. හඳුන්වා දීමෙන් පසු නි.මි.ද. මගින් තො.මි.දරුණුකයෙහි අවශ්‍යතාව සැපිරෙන බැවින්, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් තො.මි.ද. ගණනය කිරීම අත්හිටවනු ඇත.

² මූලික මිල යනු නිෂ්පාදකය විසින් සිය භාණ්ඩ හා සේවාවන් අලවී කිරීම සඳහා පූද්ගලික තරු අවස්ථාවලි දී අදාළ වන මිල අතර මෙම මිල සඳහා භාණ්ඩ හා සේවා මත පනවන බද ඇතුළත් තොරතුරු ද නිෂ්පාදනයේ දී හෝ විකිණීමේ දී නිෂ්පාදකය විසින් ලබාගත, මිල දී ගන්න ගෙන අය කරනු ලබන මිල අඩුකිරීමට සේවා වන සහනයාර ඇතුළත් වේ.

මුළු තද්ධිය කෘෂිකරුවන්

විශිෂ්ට තාක්ෂණයෙකුගේ

ඒන්. ඩී. එම්. ප්‍රසාද. ආර්. ඩී. නානායක්කාර

ඇඹු අධ්‍යක්ෂ

මුළු අංශ පරියෝගී දෙපාර්තමේන්තුව

මෙම පිළිබඳ තම ආර්ථික ගනුදෙනු වචන් පහසු කරගැනීම අරමුණු කරගෙන මුදල් සෞයා ගන්නා ලදී. මුදල් සෞයා ගැනීමට පෙර, යම් පුද්ගලයෙකුට තමන් සතුව පවත්නා යම් භාණ්ඩයක් හෝ සේවාවක් වෙනත් පුද්ගලයෙකුට හෝ පුද්ගල සමූහයක් සමග පුවමාරු කිරීමේදී දැඩි අපහසුතාවලට මුහුණ දීමට සිදුවිය. නමුත් මුදල් ව්‍යාපිතියන් සමඟ පුද්ගලයන්ට තම භාණ්ඩ හෝ සේවා සඳහා අදාළ වට්නාකම මුදලින් ලබා ගැනීමටත්, එකී මුදල් රස්කර තබා ගැනීමටත්, ජ්වා භාවිතයෙන් තම විවිධාකාර අවශ්‍යතා වචන් එලදායී ආකාරයෙන් ඉටු කරගැනීමටත් හැකියාව ලැබේ ඇත. කළ යැමත් සමඟ ම මුදල් රස්කර තබා ගැනීම සඳහාත්, එකී මුදල්, නිමිකරුවන්ගේ අවශ්‍යතා පරිදි වෙනත් පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙත ගෙවීම කිරීම සඳහාත් ආයතන පද්ධතියක් ලොව පුරා ව්‍යාප්ත විය. මෙවා බැංකු හා ගෙවීම පියවීම ආයතන ලෙස අද හැඳින්වේ. මුදල් හා ගෙවීම පියවීම මාධ්‍යයන්ගේ එකතුව තුළින් අද සම්ඟයේ ජ්වත්වන පුද්ගලයන් හට ඉතා දුර බැහැර වෙනත්ම ලෝකයේ අනෙකුත් රටවල ජ්වත්වන පුද්ගලයන් හා ආයතන සමඟ ද ගනුදෙනු කිරීමටත්, ඔවුනෙන් නිෂ්පාදනය කරන භාණ්ඩ හා සේවා පරිභේදනය කිරීමටත් අවශ්‍ය පසුබීම සකස් වී ඇත. ඒ අනුව මුදල් හා ගෙවීම පියවීම පද්ධතිවල එකතුව තුළින් රටක ජ්වත්වන පුද්ගලයන්ට තම නිෂ්පාදන අලෙවි කිරීම හරහා උපයාගෙන්නා මුදල් ඉතිරි කිරීමටත්, එසේ ඉතිරි කරගත් මුදල් අන් අයට ගෙයට දීමටත් හැකියාව ලබා දී ඇත.

සාරාංශ වශයෙන් ඉහත දැක්වූ කාර්යාවලිය සඳහා දායකවත් ඉතාමත් සංකීර්ණවත්, විධීමත්වත් ආයතනික රාමුවක් වර්තමාන ලෝකයේ සැම රටකම පාහේ දැකිය හැකි අතර, එය එම රටවේ මුළු පද්ධතිය වශයෙන් හැඳින්වේ. රටක මුළු පද්ධතිය තුළ මූලික වශයෙන් ම පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙනුවන් මුළු අතරමැදිකරණයේ යෙදෙන්නාවූ

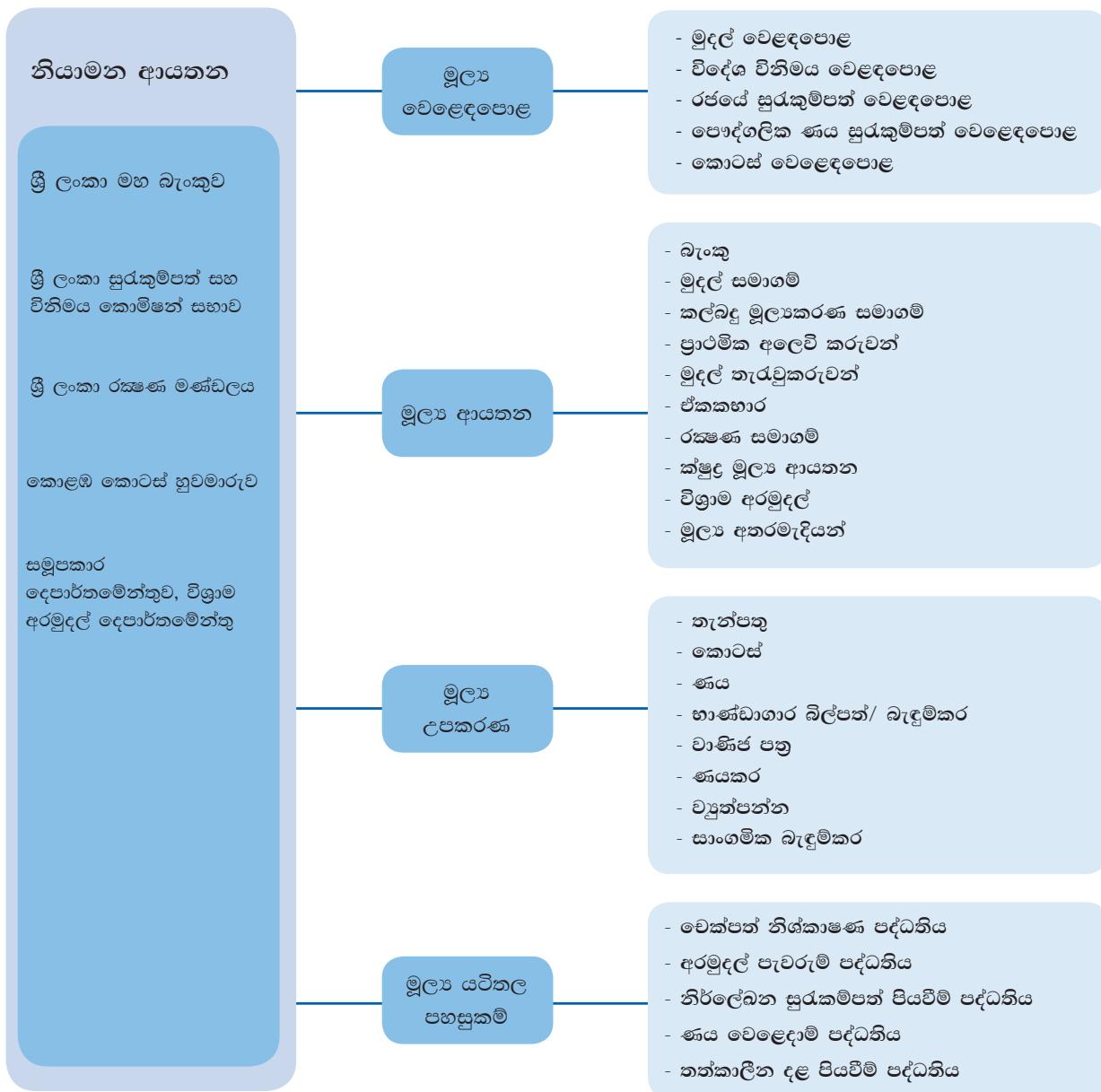
විවිධාකාරවූ මුළු ආයතන මෙන්ම දේශීය, විදේශීය පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙනුවන් මුළුගේ ගෙවීම හා පියවීම අවශ්‍යතා සපුරාලීම සඳහා ක්‍රියාත්මක වන්නාවූ සේවාවන් සැපයීමේ නිෂ්පාදන ආයතනය වැදගත් ස්ථානයක් අද වනවිට හිමිකර ගෙන ඇත.

වර්තමාන ලෝකයේ මුළු අතරමැදිකරණයේ මෙන්ම ගෙවීම හා පියවීම සේවා සැපයීමේ ක්‍රියාදාමයේ මූලිකත්වය බැංකු පුමුබ විවිධ මුළු ආයතන විසින් සිදු කරනු ලබයි. ඒ හරහා බැංකු විසින් පුද්ගලයන් හා ආයතන සතුව ඇති අතිරික්ත ඉපැයීම් ඉතුරුම් වශයෙන් එක් රස්කර කැනීමට අවකාශය සලසන අතර, අනෙක් අතට විවිධාකාරවූ ව්‍යාපාරික කටයුතුවල නිෂ්පාදන වීමට අපේක්ෂිත පුද්ගලයන් හට එම කටයුතු කරගෙන යැම සඳහා අවශ්‍ය අරමුදල් සම්පාදනය කර ගැනීම පිණිස ඉහත දැක්වූ ඉතුරුම් ක්‍රමවත් ආකාරයෙන් ලබාදීමේ මූලික කාර්යාලයන් යෙදී සිටී. කුමයෙන් දියුණුවූ මෙති මුළු අතරමැදිකරණය අද වන විට විධීමන් ලෙස සංවිධානය වූ ආයතන සමූහයක් බවට පත්වී තිබීම දැකිය හැකිය.

මුළු අතරමැදිකරණය හා සම්බන්ධිත ක්‍රියාදාමය ඉහත දැක්වූ පරිදි ක්‍රමයෙන් විකාශනය වීමත් සමඟ ම, එකී සේවාවන් ලබාගන්නාවූ පුද්ගලයන් හා ආයතන කෙරෙහි සේවා සැපයෙන ආයතන මත ඇති විශ්වාසය තහවුරු කිරීමට මෙන්ම, එකී සේවාවන් වචන් විධීමන් වූ නීතිමය හා ආයතනික පසුබීමක් තුළ ක්‍රියාත්මක කිරීම සහතික කරනු වස් රටක මුළු පද්ධතිය තුළ ක්‍රියාත්මක වන්නාවූ සියලුම ආයතන හා පුද්ගලයන්ගේ කටයුතු සෞයා බැලීමේ අවශ්‍යතාව ද ක්‍රමයෙන් පැන නැගුණි. ඒ සඳහා අද වන විට ක්‍රමවත් නෙතික හා ආයතනික රාමුවකින් සමන්විත නියාමන පද්ධතියක්ද ලෝකයේ සැම රටකම පාහේ දැකිය හැකිය.

රුප සටහන

ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය පද්ධතියේ දෙන සටහනක්



රටක මූල්‍ය පද්ධතියේ කාර්යයනාරය

ඉහත දැක්වූ පරිදි මූල්‍ය අතරමැදිකරණයේ තියුණ ආයතන මූල්‍ය පද්ධතිය හරහා ආයතන හෝ පුද්ගලයන් සතුව ඇති අතිරික්ත සම්පත් (අරමුදල්) ඒවා වඩාත් එලදායී ආකාරයෙන් යෙදුවීමේ අපේක්ෂාවෙන් පසුවන විවිධ පුද්ගලයන් හා ආයතන, නොඟේනම් ආයෝජකයන් වෙත සපයා දීම සිදු කරයි. එසේ කිරීමේදී ඇතිවන පිරිවැය අවම කිරීම්, එමගින් එම ඉතුරුම් වඩාත් එලදායී ලෙස ආර්ථිකයේ විවිධ කටයුතු සඳහා යෙදුවීමට ආයෝජකයන්ට ලබාදීම මගින්

සමස්ත ආර්ථිකයේ කුයාකාරකම්වල වර්ධනයක් ඇති කිරීම සඳහා රටක මූල්‍ය පද්ධතිය මගින් ඉෂේධ කෙරෙන මූලික කාර්යනාරයන් තුනක් දැකගත හැකි වේ.

- (1) විවිධ පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙත අවශ්‍ය අවස්ථාවේ දී මූදල් සැපයීම සහ ඔවුනට අවශ්‍ය අවස්ථාවේදී එම මූදල් ආපසු ලබා ගැනීමට පහසුකම් ඇති කිරීම තැන්හාත් ද්‍රව්‍යීලනාව සැපයීම.

- (2) පුද්ගලයින් විසින් තම මූදල් දී අත්පත් කරගන්නා විවිධ (මූල්‍ය) වත්කම් මත ඇතිවිය හැකි අවධානම් කළමනාකරණය කරගැනීමට අවකාශය සලසා දීම.
- (3) පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙත විවිධාකාර ගනුදෙනු ඉටුකර ගැනීම සඳහා පහසුකම් සැපයීම.
- (1) විවිධ පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙත අවශ්‍ය අවස්ථාවේ දී මූදල් සැපයීම සහ මුවනට අවශ්‍ය අවස්ථාවේදී එම මූදල් ආපසු ලබා ගැනීමට පහසුකම් ඇති කිරීම නැතහාත් ද්‍රව්‍යීකාරක සැපයීම:

සමාජයේ විවිධ පුද්ගලයන් බොහෝවිට තම මූදල් වෙනත් පාරුගවයන් වෙත දිරිස කාලීන පදනමක් මත ගෙයට හෝ වෙනත් ආකාරයෙන් ලබා දීමට සහජයෙන්ම අකමැත්තක් දක්වයි. එසේ වීමට මූලික කරුණු දෙකකි. ඉන් පළමුවැනි කාරණය නම් දිරිසකාලීන ආයෝජන ව්‍යාපෘති මත ඇති අවධානමයි. දෙවැන්න, එකී ආයෝජන ව්‍යාපෘති කළුපිරීමට පෙර තම පරිභෝජන අවශ්‍යතා සඳහා එම අරමුදල් අවශ්‍ය වුවහොත් එසේ ආපසු ලබාගත නොහැකි වීමයි. මෙම තත්ත්වය තුළ මූල්‍ය අතරමැදිකරණයේ යෙදී සිටින ආයතන විසින් ඉහත දැක්වූ අවධානම් දැරීමට අකමැති ආයතන හා පුද්ගලයන් සතුව පවත්නා අරමුදල් මුවන් කැමැති අවස්ථාවක ආපසු ලබා දීමේ පදනම් මත රස්කර ගන්නා අතර ම, එසේ රස්කර ගන්නා ලද අරමුදල් විවිධ පුද්ගලයන් නැතහාත් ආයෝජකියින් හට මුවන්ගේ අවශ්‍යතාව පරිදි විවිධ කාල සීමාවන් සඳහා ලබා දීමට කටයුතු කරයි. තවද, එසේ අකිරික්ත අරමුදල් එක්ස් කිරීමට යොදා ගන්නා මූල්‍ය උපකරණ එනම් බැඳුම්කර, ගෙයකර, කොටස් වැනි දැ සඳහා ද්විතීයික වෙළෙඳපොලක් ඇති කිරීම මිනින් එම මූල්‍ය උපකරණවල මූදල් ආයෝජනය කළ පුද්ගලයන් හට මුවන්ගේ අවශ්‍යතාව පරිදි අවශ්‍ය වෙළාවට ඒවා වික්ණ මූදල් බවට පත්කර ගැනීමේ පහසුව ඇතිකරයි. උදාහරණයක් ලෙස වසර 25 කින් කළුපිරීන ගෙය බැඳුම්කරය ආයෝජනය කරන ලද පුද්ගලයෙකට අදාළ බැඳුම්කරය ද්විතීයික වෙළෙඳපොලේ ඩිනැම අවස්ථාවක වික්ණ මූදල් බවට පත්කර ගැනීමට හැකියාව අද ඇති. ඒ අනුව, මූල්‍ය පුද්ධියියක් තුළින් ආර්ථික කටයුතු සැපයීමෙන් සඳහා අඛණ්ඩව ම අරමුදල් සැපයීමක් සිදු කෙරේ.

- (2) පුද්ගලයින් විසින් තම මූදල් දී අත්පත් කරගන්නා විවිධ (මූල්‍ය) වත්කම් මත ඇතිවිය හැකි අවධානම් කළමනාකරණය කරගැනීමට අවකාශය සලසා දීම:

සමාජයේ විවිධ පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙත තම තමන්ගේ අරමුදල් සුරක්ෂිතව ආයෝජනය කිරීම තුළින් නිසි ප්‍රතිලාභයක් ලබා ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය තොරතුරු සම්පාදනය මෙන්ම එකී අරමුදල් ආයෝජනයෙන් පසු තැවත අයකර ගැනීම සම්බන්ධයෙන් ඇතිවිය හැකි අවධානම් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා අවශ්‍ය

තොරතුරු සම්පාදනය කිරීම ද, මූල්‍ය පද්ධතියක් තුළින් සිදුවන තවත් වැදගත් කාර්යභාරයක් වේ. පුද්ගලයන් හා ආයතනවලට තම අරමුදල් නිසිලෙස ආයෝජනය කිරීම නම් වෙළඳපොල තුළ ඇති ආයෝජන අවස්ථා පිළිබඳව නිවැරදි හා කාලීන තොරතුරු ඉතා වැදගත් වේ. එමෙන්ම, එකී විවිධාකාර ආයෝජන පදනම් තම අරමුදල් යෙදවීමෙන් පසුව එකී එක් එක් ආයෝජනවල ක්‍රියාකාරීන්වය පිළිබඳව තොරතුරු ගවේෂණය සහ සම්පාදනය කිරීමද මූල්‍ය පද්ධතිය හරහා ජනනය වන්නාවූ මෙම තොරතුරු ඉතා අවම පිරිවැයක් යටතේ පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙත ලබාදීමත්, එමගින් එකී තොරතුරු භාවිතා කොට, තම අරමුදල් සඳහා මුහුණ දීමට සිදුවිය හැකි අවධානම් කළමනාකරණය කිරීමටත් පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙත අවකාශය ලැබේ.

- (3) පුද්ගලයන් හා ආයතන වෙත විවිධාකාරීවූ ගනුදෙනු ඉටුකර ගැනීම සඳහා පහසුකම් සැපයීම:

යම් රටක ආර්ථිකයෙහි ප්‍රසාරණයක් නැතහාත් වර්ධනයක් ඇති වීමට නම් එකී ආර්ථිකය තුළ තව ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම් ඇතිවිය යුතුය. ආර්ථිකයේ විවිධ අංශ අතර නව ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම් ඇතිවන්නේ එකී ක්‍රියාකාරකම්වලට අදාළ මූල්‍ය වට්නාකම් විධීමත්ව පියවීමට අවශ්‍ය පසුවීම සකස් වී ඇත්තාම පමණි. රටක මූල්‍ය පද්ධතිය තුළ ක්‍රියාත්මකවන ආයතන හා යටිතල පහසුකම් හරහා ආර්ථිකයේ එකී එක් ආයතන හා පුද්ගලයන් අතර ගනුදෙනු යුතුමාරුවීමට අවශ්‍ය ඉඩ ප්‍රස්තාව සලසන අතර එමගින් ආර්ථික කටයුතු පුළුල් වීම තුළින් ආර්ථික වර්ධනයට දායක වීමත් මූල්‍ය පද්ධතිය මිනින් සිදුවේ. ආර්ථිකයක විවිධ අංශ අතර සිදුකෙරෙන ගනුදෙනු වඩාත් කාර්යක්ෂමව සහ එලදායී ආකාරයෙන් පියවීම සඳහා අවම පිරිවැයක් හා කාලයක් යටතේ විශ්වාසඳායීවූන්, පිරිවැය අවමවූන්, වේශවත්වූන් පියවීමේ ක්‍රමවේදයක් ක්‍රියාත්මක කිරීම මූල්‍ය පද්ධතිය මිනින් අප්‍රේක්ෂිත වැදගත් කාර්යභාරයන් වේ.

මේ අනුව බලන විට මූල්‍ය පද්ධතිය, රටක ආර්ථික වර්ධනය වේශවත් කර ගැනීමට වැදගත්වන ආයෝජන බිජිකර ගැනීමටත්, මූල්‍ය අතරමැදිකරණයේ සුවිශේෂ කාර්යභාරයක් ඉටුකර ගනිමින් ආර්ථිකයේ සම්පත් බෙඟහැරීම කාර්යක්ෂම කිරීමටත් දායක වේ. එය ආර්ථිකයේ මූල්‍ය නිෂ්පාදනය ඉහළ යැමට, සේවා නිශ්චක්තිය ඉහළ යැමට, ආදායම ව්‍යාප්තියේ විෂමතාව අවම වීමට සහ අවසාන වශයෙන් ආර්ථික වර්ධනයට සහ සංවර්ධනයට ඉවහැල් වෙයි. මේ නිසාම මූල්‍ය පද්ධතියේ ගක්තිමත්ත්ව සහ එහි ස්ථායීතාව සුරක්ෂිත කිරීමේ මූලික වගකීම, කේන්ද්‍රීය මූල්‍ය සහ පාලන අධිකාරය ලෙස ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවට පැවරී ඇති අතර, එය ඉටුකර ගැනීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් අවශ්‍ය ක්‍රියාත්මක පරිග්‍රාමයක යෙදෙමින් සිටි.

රාජ්‍ය ණ්‍යාය

සුරක්ෂිතත්වය

වෙළඳපාල

ඉවත්තිකා රාජ්‍යකරණය
පෙන්වී කළමනාකරණ
රාජ්‍ය අය දෙපාර්තමේන්තුව

භැංකිකීම්

1.1 රාජ්‍ය අය කළමනාකරණය

විවක්ෂණයිලි අවදානම මට්ටමකට අනුරූපව අවම පිරිවැයක් යටතේ රජයේ මූල්‍ය අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීම, රජයේ සුරක්ෂිතත්වය වෙළඳපාල වැඩිහිටු කිරීම හා ගක්තිමත් කිරීම, එහි කාර්යක්ෂමතාව වැඩිකිරීම හා ස්ථාධිතාව පවත්වාගෙන යැම රාජ්‍ය නො කළමනාකරණයේ මූලික අරමුණු වෙයි.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව රජයේ මූල්‍ය නියෝජිතයා ලෙස, දේශීය සහ විදේශීය වෙළඳපාලවලට හාන්බාගාර බිල්පත්, හාන්බාගාර බැඳුම්කර, ජාත්‍යන්තර ස්වේච්ඡාත්ව බැඳුම්කර සහ ශ්‍රී ලංකා සංවර්ධන බැඳුම්කර නිකුත් කිරීම මගින් රාජ්‍ය නො කළමනාකරණයේ මූලික ප්‍රතිඵල් ප්‍රවාහ අවශ්‍යතා සඳහා අවශ්‍ය නො අවම පිරිවැයක් යටතේ රස් කිරීම අඛණ්ඩව කියාත්මක කරයි.

1.2 නිතිමය පදනම

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය නො නිකුත් කිරීම, කළමනාකරණය සහ ආපසු තෙවීම සම්බන්ධයෙන් අදාළ වන නිතිනි පද්ධතියක් පවතී. සමහර නිති මගින් රාජ්‍යක අයවැය සඳහා වාර්ෂික නො ගැනීම් ප්‍රමාණය සහ විදේශීය නො ගැනීම් තීරණය කරනු ලබන අතර අනෙකත් නිතිවලින් නො කළමනාකරණය, රාජ්‍ය නො සම්බන්ධ වගකීම් දැරිය යුතු ආකාරය, නො සම්බන්ධයෙන් වාර්තා තැබීය යුතු ආකාරය පිළිබඳව නිතිමය පදනම විග්‍රහ කොට ඇති.

මූදල් නීති පනතේ 112 සහ 113 වගකීම්වලට අනුව රාජ්‍ය නො නිකුත් කිරීම සහ කළමනාකරණය කිරීමේ වගකීම් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව වෙත පැවරී ඇත. ඒ අනුව, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ රාජ්‍ය නො දෙපාර්තමේන්තුව, රජය වෙනුවෙන් නො උපකරණ නිකුත් කිරීම මගින් රජයේ අයවැය කටයුතු සඳහා අරමුදල් රස් කිරීම සහ රජයේ දේශීය හා විදේශීය නො සේවාකරණය, ප්‍රාථමික අලෙක්ටරුවන් අධික්ෂණය, අවදානම කළමනාකරණය සහ රාජ්‍ය නො සුරක්ෂිතත්වයේ දෙපාර්තමේන්තුව මූලින් ම රජයේ සුරක්ෂිතත්වය ප්‍රාථමික

වෙළඳපාල සංවර්ධනයට සම්බන්ධ සියලු කටයුතු මෙහෙයුම් සිදු කරයි. විදේශීය නො ලබා ගැනීම සඳහා විදේශීය රාජ්‍යයන් හා ආයතන සමග ගිවිසුම්වලට එළඹීම, විදේශ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මෙහෙයුවනු ලැබේ.

2. නො කළමනාකරණ කියාවලියේ මූලික ලක්ෂණ

2.1 නො ලබා ගැනීම මූලාශ්‍ර

රාජ්‍ය නො කළමනාකරණයේ මූලික පදනම වනුයේ රජයේ අයවැය පියය මූල්‍යනය කිරීම සි. මෙහිදී ප්‍රධාන වශයෙන් නො ලබා ගැනීමේ මූලාශ්‍ර 2 කි. එනම් :

1. දේශීය මූලාශ්‍ර

2. විදේශීය මූලාශ්‍ර

දේශීය මූලාශ්‍ර යටතේ කෙටි කාලීන හා දිගුකාලීන වශයෙන් නො ලබා ගැනීනා අතර එහිදී නො උපකරණ ලෙස ප්‍රධාන වශයෙන් හාන්බාගාර බිල්පත්, හාන්බාගාර බැඳුම්කර හා ශ්‍රී ලංකා සංවර්ධන බැඳුම්කර හාවතා කරනු ලබයි. හාන්බාගාර බිල්පත් කෙටි කාලීන නො ලබා ගැනීමේ උපකරණයක් වශයෙන් ද හාන්බාගාර බැඳුම්කර දිගුකාලීන නො ලබා ගැනීමේ මූලාශ්‍රයක් වශයෙන් ද හැඳින්වීය හැක. රජය විසින් විදේශීය වශයෙන් ද නො ලබා ගැනී. මෙම විදේශීය නො බෙහු පාර්ශ්වීය හෝ ද්වී පාර්ශ්වීය හෝ වාණිජමය නො හෝ විය හැකිය.

2.2 ප්‍රාථමික වෙළඳපාල

ප්‍රාථමික වෙළඳපාල යනු හාන්බාගාර බිල්පත් සහ හාන්බාගාර බැඳුම්කර වැනි නො උපකරණ මූලින් ම වෙළඳපාලට නිකුත් කරනු ලබන අවස්ථාවයි. දැනට පවතින ක්‍රමය යටතේ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ රාජ්‍ය නො දෙපාර්තමේන්තුව මූලින් ම රජයේ සුරක්ෂිතත්වය ප්‍රාථමික

වෙළඳපොලට නිකුත් කරයි. මහ බැංකුව විසින් සතිපතා වෙන්දේසී කුමයට හාන්ඩාගාර බිල්පත් නිකුත් කරයි. මෙම වෙන්දේසීයේ දී බිල්පත් මිලදී ගැනීමට එනම් මිල ගණන් ඉදිරිපත් කිරීමට (ලංසු තැබීමට) ප්‍රාථමික වෙළඳපොල කටයුතු සඳහා මහ බැංකුව විසින් අවසර ලබා දී ඇති ප්‍රාථමික වෙළඳුන් 16 දෙනාට සහ සේවක ආර්ථිකයාධාර අරමුදලට පමණි. හාන්ඩාගාර බිල්පත් හා හාන්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙන්දේසී පිළිබඳ විස්තර වෙන්දේසී දිනයට අවම වශයෙන් දින දෙකකට පෙර ප්‍රවත්පත්වල පළ කරනු ලැබේ. හාන්ඩාගාර බිල්පත් සඳහා, සාමාන්‍යයෙන් වෙන්දේසීය පිළිබඳ වූ ප්‍රවත්පත් වෙළඳ දැන්වීම සඳහා දිනවල පළ කරන අතර වෙන්දේසීය බදාදා දිනවල පැවැත්වේයි. එය රජයේ නිවාඩු දිනයක් නම් රට පෙර දිනයේ පවත්වනු ලැබේ. එනම් ගනුදෙනු පියවීමට දින දෙකකට පෙර පවත්වනු ලැබේ. ප්‍රාථමික වෙළඳුන් විසින් තමන් මිලදී ගැනීමට කැමති මිල සහ ආයෝජන මුදල පිළිබඳ ලංසු බදාදා දින උරදේ 8.30 සිට 11.00 දැක්වා රාජ්‍ය ණය දෙපාර්තමේන්තුව වෙත විදුත් ඉලෙක්ට්‍රොනික ක්‍රමය තුළින් ඉදිරිපත් කරනු ලබයි. ලංසු ඉදිරිපත් කිරීමට වෙන් කර ඇති කාලය අවසන් වී වෙන්විර මේවාලයේ අනුමැතියෙන් පසුව හැකි ඉක්මනින් පිළිගත් ලංසු ඉදිරිපත් කළ ලංසු තබන්නන් පිළිබඳව දැනුම් දෙනු ලැබේ. පසුව වෙන්දේසීයේ ප්‍රතිශ්‍රීලී ප්‍රවත්පත් මගින් හා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ වෙති අවිවිය හරහා පළ කරනු ලැබේ.

ප්‍රාථමික වෙළඳපොලේ දී පිළිගත් ලංසු පියවීම (settlement) වෙන්දේසීය පැවැත්වූ දිනයේ සිට ව්‍යාපාරික කටයුතු සිදු කරන දින දෙකකට පසුව සිදු කරනු ලැබේ. බදාදා දිනයේ වෙන්දේසීය පැවැත්වූවහෙත් එහි පියවීමේ සිදු කරනුදේ සිකුරාදා දින ය. ශ්‍රී ලංකා රජයේ ණය සුරක්ම්පත් 2004 පෙබරවාරි මාසයෙන් පසුව තිර්ලේඛනගත කර ඇති අතර එම නිසා සුරක්ම්පත් දුනුවාරුව ඉලෙක්ට්‍රොනික පද්ධතියක් හරහා සිදු කෙරේයි. සුරක්ම්පත් පැවතීම තිර්ලේඛන සුරක්ම්පත් පද්ධතිය (Scripless Securities Settlement System) සහ තත්කාලීන දළ පියවීම් පද්ධතිය (Real Time Gross Settlement System) හරහා ගෙවීම් මත මුදාහැරීමේ පදනම යටතේ සිදු කෙරේයි. ආයෝජකයන්ට තම ගනුදෙනුවල මුදල් ගෙවීම සඳහා මෙන්ම කුපන් ගෙවීම බැර තිරීම සඳහා ලියාපදිංචි වාණිජ බැංකුවක හෝ ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන් තුළ ගිණුම් පවත්වාගෙන යැම් අවශ්‍ය වෙයි. සුරක්ම්පත්වල හිමිකම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ පවත්වාගෙන යනු ලබන මධ්‍යම තැන්පත් කුමයේ (Central Depository System) සටහන් කරනු ලැබේ.

2.3 ද්වීතීයික වෙළඳපොල

සුරක්ම්පත් සම්බන්ධ ද්වීතීයික වෙළඳපොලක් ද ඇත. ද්වීතීයික වෙළඳපොල යනුවෙන් අදහස් වනුනේ ප්‍රාථමික වෙළඳපොලට සුරක්ම්පත් නිකුත් කිරීමෙන් පසුව සිදුවන ගනුදෙනුවලට අදාළ වෙළඳපොලයි. මෙහිදී ප්‍රාථමික වෙළඳුන් හා බැංකු විසින් පුද්ගලික හා ආයතනික ආයෝජකයන් සමග හාන්ඩාගාර බිල්පත්/ බැඳුම්කර වෙළඳාම සිදුකරයි. ප්‍රාථමික වෙළඳුන් හා බැංකු විසින් තමන්ට ලාභ ප්‍රතිශ්‍රීලීයක් තබාගෙන හාන්ඩාගාර බිල්පත් හා බැඳුම්කර ආයෝජකයන්ට විකිණීම හෝ මිලදී ගැනීම

සිදුකරනු ලබයි. ආයෝජකයන්ට මෙම සුරක්ම්පත් කළුපිරිම දැක්වා තමා වෙත රඳවා ගැනීමට හෝ කළ පිරිමට පෙර පවත්නා වෙළඳපොල මිලට විකිණීම හෝ කළ හැකිය. ආයෝජකයන්ට ද්වීතීයික වෙළඳපොලහි අලෙවි කරනු ලබන සුරක්ම්පත් ද මිලදී ගත හැක. ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන් හා ලියාපදිංචි වාණිජ බැංකු විසින් විවිධ කළුපිරිමේ කාලයීම්වන්ට අයන් හාන්ඩාගාර බිල්පත් හා හාන්ඩාගාර බැඳුම්කර සඳහා පවතින විකිණීමේ හා මිලදී ගැනීමේ එලදායී අනුපාතික දිනපතා ප්‍රකාශයට පත් කරනු ලැබේ.

3. න්‍ය කළමනාකරණ ත්‍රියාවලු

3.1 කෙටි කාලීන න්‍ය උපකරණයක් ලෙස හාන්ඩාගාර බිල්පත්වල වශේෂ උක්ෂණය

භාන්ඩාගාර බිල්පත් යනු රජය විසින් කෙටි කාලයක් සඳහා ලබාගත් මෙයක් සටහන් කරමින් යම් නිශ්චිත ඉදිරි දිනක දී ආපසු වෙතුව ලබන බවට පොරොන්ද වෙමින් නිකුත් කරනු ලබන සහතිකයකි. ශ්‍රී ලංකාවේ හාන්ඩාගාර බිල්පත් රජය වෙනුවෙන් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් නිකුත් කරනු ලබන කෙටිකාලීන මෙය උපකරණයක් වන අතර ඒවා දේශීය හාන්ඩාගාර බිල්පත් ආදා පනත යටතේ නිකුත් කරනු ලැබේ. සාමාන්‍යයෙන් වර්ෂයක් හෝ රට වඩා අඩු කාලයක් සඳහා වන වෙළඳපොල මෙය දින 91, දින 182 සහ දින 364 යන කළුපිරිමේ කාලයන් යටතේ මෙය ගැනීමට ශ්‍රී ලංකා රුපියල් වෙතින් නිකුත් කරයි. ප්‍රාථමික ආලෙවිකරුවන් විසින් තරගකරී ලංසු තැබීම මගින් වෙන්දේසී සිදු කරයි.

භාන්ඩාගාර බිල්පත් සාමාන්‍යයෙන් නිකුත් කරනු ලබන්නේ වට්ටමකට යටත්වය. එනම්, හාන්ඩාගාර බිල්පත් මිලදී ගැනීමේදී ගෙවීය යුතු වන්නේ එම බිල්පතේ සඳහන් මුහුණා අයයක් සාමාන්‍යයෙන් වර්ෂයේ සාමාන්‍ය ප්‍රතිශ්‍රීලීයක් සිදු කළ යුතු අයයක් වෙති.

ප්‍රාථමික වෙන්දේසීයේදී ලංසුවක අවම වට්නාකම රුපියල් මිලයන පහක් (රු. 5,000,000) වන අතර ඉන් පසුව ඉදිරිපත් කරන සියලුම ලංසු රුපියල් මිලයන එක් (රු. 1,000,000) ගිණුකියන්ගෙන් සමන්වීත විය යුතුය. සතිපතා වෙන්දේසී මගින් මිල පදනම මත මෙම හාන්ඩාගාර බිල්පත් ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන් වෙත නිකුත් කරනු ලැබේ. පොලී අනුපාතය වෙළඳපොල බලවෙශ මත තිරණය වෙයි. පරිණාමයේදී මුහුණා වට්නාකම ආපසු ගෙවනු ලැබේ. පොලී අනුපාතය මත සියයට දහය (10%) ක් රඳවා ගැනීමේ බේදක් ප්‍රාථමික නිකුතුවේ දී අය කරනු ලැබේ. රාජ්‍ය සුරක්ම්පත්වලටින් ලැබෙන පොලිය මුද්දර බුදුවලින් නිදහස්ය. ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන් හෝ වාණිජ බැංකු මගින් ද්වීතීක වෙළඳපොලහි අලෙවි සිදු කරන අතර එමගින් මහජනතාවට හා ආයතනික ආයෝජකයින්ට මිලදී ගත හැකිය.

දැනට පවතින ක්‍රමය අනුව හාන්ඩාගාර බිල්පත් මිලදී ගනු ලබන්නාට සහතික පත්‍රයක් නිකුත් නොකරනු ලබන අතර ඒ වෙනුවට පරිගණකගත සටහන් පවත්වාගෙන යනු ලැබේ. එනම්, හාන්ඩාගාර බිල්පත් නිර්ලේඛිතව ඉදිරිපත් කරනු ලබයි. එමෙන් ම සියලු ම ආයෝජකයන්ට වෙත ශ්‍රී ලංකා

මහ බැංකුවේ රාජ්‍ය හෝ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් තම ගනුදෙනු සම්බන්ධයෙන් මාස 6 කට වරක් ගේප හිමිකම් ප්‍රකාශනය ද (Holding Statement) ගනුදෙනු ප්‍රකාශනය (Transaction Summary) හා ගෙවීම් තහවුරු ප්‍රකාශනය (Payment Statement) මාසිකව ද යවත් ලබයි.

3.1.1 උදාහරණයක් මගින් පැහැදිලි කිරීම

භාණ්ඩාගාර බිල්පත් නිකුත් කිරීම සහ වෙළඳාම් කිරීම සිදුවන්නේ ඒකක මිලක් මතයි. බිල්පත් ඒකකයක මූලුණත මිල රු. 100 කි. රු. 100 ක බිල්පත් ඒකකයක් වෙළඳපොලේ නිතරම වට්ටමක් සහිතව, එනම් රු. 100 ට අඩු මිලකට උදාහරණයක් ලෙස රු. 96 කට වෙළඳාම් කෙරේ. ඒ අනුව, ආයෝජකයෙකු තමන් කැමති මුදල ප්‍රමාණයක් රු. 100 බිල්පත් ඒකකයක පවතින වෙළඳපොල මිල වන ආයෝජනය කළ හැකිය. මෙසේ මිලදී ගැනීමේදී ලැබෙන වට්ටම මුදල ආයෝජනයට ලැබෙන ආදායම නොහොත් එලදාවයි.

෋දාහරණයක් ලෙස දින 182 ක භාණ්ඩාගාර බිල්පත් රු. 95 ක මිලට අලෙවි වෙයි නම්, කෙනෙකුට රු. 95,000 ක් ගෙවීමෙන් මූලුණත වට්ටනාකම රුපියල් ලක්ෂයක් වන භාණ්ඩාගාර බිල්පත් මිල දී ගත හැකිය. දින 182 අවසානයේදී ආයෝජකයාට රුපියල් ලක්ෂයක් ලැබෙයි. මෙහිදී එක් බිල්පත් ඒකකයක වට්ටම රු. 5 ක් වන අතර ආයෝජනය කළ මුදල එක් ඒකකයකට රු. 95 කි. එබැවින් භාණ්ඩාගාර බිල්පත් ඒකකයක එලදා අනුපාතිකය වර්ෂයකට (සියයට) 10.56% කි.

දෙන ලද මිලක් යටතේ (P) වාර්ෂික එලදා අනුපාතිකය (Y) ගණනය කිරීම

$$Y = \frac{100(FV - P)n}{P}$$

FV	=	මූලුණත අයය
P	=	මිල
N	=	කාලය
Y	=	එලදාව

$$\frac{\text{එලදා}}{\text{අනුපාතිකය}} = \frac{\text{වට්ටම}}{\text{වෙළඳපොල ඒකක මිල}} \times \frac{\text{වර්ෂයේ ඇන ගණන}}{\text{බිල්පත් කාලය}} \times 100$$

$$Y = \frac{5}{95} \times \frac{365}{182} \times 100$$

$$Y = 10.56\%$$

ඉහත සඳහන් සූත්‍රය භාවිතා කරමින් දෙන ලද එලදාවන් ලබා ගැනීම සඳහා භාණ්ඩාගාර බිල්පත් සඳහා මිල ගණනය කිරීම කළ හැකිය. පහත සඳහන් සරල සූත්‍රය භාවිතයෙන් භාණ්ඩාගාර බිල්පත් මිල ගණනය කළ හැක.

$$10.56 = \frac{100(100 - P)}{P} \times \frac{364}{182}$$

$$P = රු. 95$$

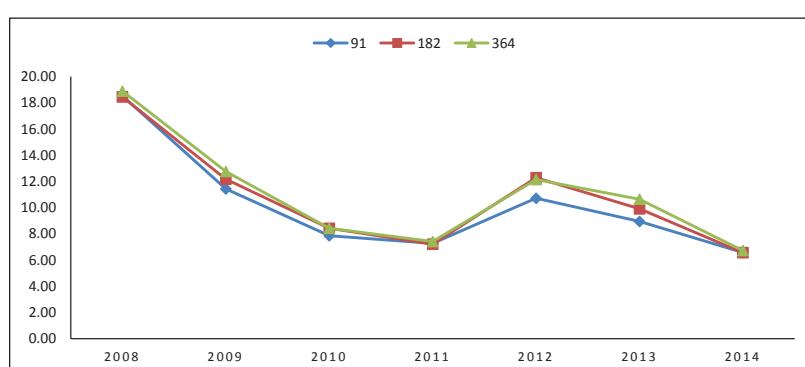
10.56% ක එලදාවක් ලබා ගැනීම සඳහා මෙම භාණ්ඩාගාර බිල්පතට රුපියල් 95 ක් ගෙවිය යුතු වේ.

පහත සඳහන් ප්‍රස්ථාරය මගින් ප්‍රාථමික වෙළඳපොල තුළ භාණ්ඩාගාර බිල්පත්වල වාර්ෂික බරතැබූ සාමාන්‍ය පොලී අනුපාතිකය 2009 වසරේ සිට 2014 දක්වා ඉදිරිපත් කර ඇති. ප්‍රස්ථාරය අනුව, එය 2014 වසරේ භාණ්ඩාගාර බිල්පත් දින 91, දින 182, දින 364 සඳහා පිළිවෙළින් 6.58, 6.57 සහ 6.75 ක් වෙයි.

3.2 මධ්‍ය හා දිගුකාලීන ණය උපකරණයක් ලෙස භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර

රජයට දිගුකාලීන අය මුදල එනම් වර්ෂ 2 ක් හෝ රට වැඩිකාලයක් සඳහා ලබා ගැනීමට අවශ්‍ය අවස්ථාවල භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර නිකුත් කෙරෙයි. වර්තමානයේ වර්ෂ 2 සිට 30 දක්වා වන භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙළඳපොලේ පවතී. මධ්‍යම හා දිගුකාලීන අය උපකරණයක් වගයෙන් භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර නිකුතුව යි ලංකා මහ බැංකුව ආරම්භ කරනු ලැබුවේ 1997 වසරේදී ය.

ප්‍රාථමික වෙළඳපොල තුළ භාණ්ඩාගාර බිල්පත්වල වාර්ෂික බර තඹු සාමාන්‍ය පොලී අනුපාත 2008 - 2014.



3.2.1 භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කරවල විශේෂ ලක්ෂණ

භාණ්ඩාගාර බැඳුම්පත් මෙන්ම භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර ද ශ්‍රී ලංකා රුපියල්වලින් වෙන්දේසි කුමයට ප්‍රාථමික වෙළඳුන් හරහා නිකුත් කොට ද්‍රව්‍යීයික වෙළඳපොලේ වෙළඳාම් කෙරෙනු ඇත. භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර සඳහා ඇති කුපත් පොලිය අදාළ ආයෝජකයා සඳහා අර්ථ වාර්ෂිකව මූහුණත වටිනාකම (Face Value) මත ගෙවනු ලැබේ. එනම්, භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර සඳහා පොලි මූදල් හය මසකට වරක් ගෙවනු ලබන අතර කළුපිරිමේදී එහි මූහුණත වටිනාකම ගෙවනු ලැබේ.

සාමාන්‍යයෙන් සතියේ අගහරවාදා දිනවල භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර වෙන්දේසිය පවත්වන අතර භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කර ද රු. 100 මූහුණත වටිනාකම් එකකයක වෙළඳපොල මිල මත වෙළඳාම් කෙරේ. වෙළඳපොල මිල මූහුණත මිලට වඩා අඩු වැඩි හෝ සමාන විය හැක. වෙළඳපොල මිල මූහුණත මිලට වඩා අඩු වන විට, වට්ටමක් මත ආයෝජනය කළ හැකි අතර වෙළඳපොල මිල මූහුණත මිලට වඩා වැඩි වන විට අධි මිලට තීකුත් කරනු ලැබේ. නමුත් වෙළඳපොල ඉල්ලුම් හා සැපයුම් සාදක හේතුකාටගෙන බැඳුම්කරවල වෙළඳ මිල රු. 100 ඉක්මවා යැමට ද හැකියාව තිබේ. එවිට, එලදා අනුපාතිකය කුපත් අනුපාතයට වඩා අඩු වනු ඇත.

භාණ්ඩාගාර බැඳුම්කරවල ආයෝජනයේ එලදා අනුපාතිකය දෙයාකාරයට ගණනය කෙරේ. එනම්,

- වර්තන එලදා අනුපාතිකය (Current Yield)
- ඉතිරි පරිණත කාල එලදා අනුපාතිකය (Yield to Remaining Maturity)

වර්තන එලදා අනුපාතිකය =

$$\frac{\text{වාර්ෂික කුපත් පොලිය} \times 100}{\text{වත්මන් වෙළඳපොල මිල}}$$

ඉතිරි පරිණත කාල එලදා අනුපාතිකය =

$$\frac{\text{වාර්ෂික කුපත් පොලිය} + \text{බැඳුම්කර වට්ටම}}{\text{බැඳුම්කරය පරිණත වීමට ඇති වර්ෂ ගණන}} \times 100$$

$$\frac{\text{වත්මන් වෙළඳපොල මිල}}{\text{වත්මන් වෙළඳපොල මිල}}$$

3.2.2 උදාහරණයක් මගින් පැහැදිලි කිරීම

වාර්ෂික පොලි ගෙවීම 16% ද පරිණත කාලය අවුරුදු 3 සහ පරිණතයට එලදාව 18% ක් වන විට එම බැඳුම්කරයේ මිල ගණනය කිරීම පහත පරිදි කළ හැකිය.

$$P = \frac{C}{(1+i)} + \frac{C}{(1+i)^2} + \frac{C}{(1+i)^3} + \frac{C}{(1+i)^4} + \frac{C}{(1+i)^5} + \frac{C}{(1+i)^6} + \frac{M}{(1+i)^6}$$

P = මිල

C = අර්ථ වාර්ෂික පොලි ගෙවීම (කුපත් ගෙවීම) $16/2 = 8$

i = අර්ථ වාර්ෂික වෙළඳපොල එලදාව $= 18\%/2 = 0.09$
(ප්‍රතිතත්වක් ලෙස)

M = වෙන්දේසියේදී ගෙවන මූදල = රු. 100

$$P = \frac{8.00}{(1.09)} + \frac{8.00}{(1.09)^2} + \frac{8.00}{(1.09)^3} + \frac{8.00}{(1.09)^4} + \frac{8.00}{(1.09)^5} + \frac{8.00}{(1.09)^6} + \frac{100}{(1.09)^6}$$

P = රු. 95.51

මෙයින් අදහස් වන්නේ 16% ක කුපත් අනුපාතිකයක් සහිතව වර්ෂ 3 අවසානයේ ලැබෙන රු. 100.00 ක බැඳුම්කරයක් මිලට ගැනීමට ආයෝජකයාට රු. 95.51 ක් ගෙවීමට සිදුවන බවයි.

4. රාජ්‍ය සුරක්ෂිත ආයෝජනයේ සුරක්ෂිතතාවය

වාණිජ බැංකු හා බැංකු තොවන මූල්‍ය ආයතනවල මූදල් ආයෝජනය කිරීමේ අවස්ථා සමඟ සසඳන විට ඉතාමත් අඩු අවදානමක් මෙන්ම ඉහළ ප්‍රතිලාභයක් සහිත ආයෝජනයක් ලෙස රාජ්‍ය සුරක්ෂිත ආයෝජනය සැලකිය හැකිය. අනෙකුත් තැන්පත් පොලී අනුපාතික් සමඟ සසඳු බලන විට රාජ්‍ය සුරක්ෂිත පත්වල පොලී අනුපාතික තරමක් දුරට අඩු මට්ටමක පැවතියාත් ඒවා සඳහා පවතින අඩු අවදානම ආයෝජකයන් ඒ සඳහා පෙළඳවීමට විශේෂ හේතුවකි. එමෙන්ම රාජ්‍ය සුරක්ෂිත පත්වලින් ලැබෙන පොලී ආදායම (සමාගම් හැර) ආදායම් බද්දෙන් හා මුද්දර බද්දෙන් නිදහස්ය. තවද මෙම රාජ්‍ය සුරක්ෂිත ආයෝජන සඳහා කළු පිරිමේදී සිදුකරනු ලබන ගෙවීම රාජ්‍ය විසින් සහතික කර ඇති අතර මහත්තාවට ද මෙම ආයෝජන හරහා රාජ්‍යයේ සංවර්ධන කටයුතුවලට දායක වීමට අවස්ථාව ලැබේ.

මූලාශ්‍ර :

- ආවාර්ය හේමවන්ද, බිඛිලිවි. එම්. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව "ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය ණය හා රාජ්‍ය ණය සුරක්ෂිත වෙළඳපොල" (2005)
- රාජ්‍ය ණය දෙපාර්තමේන්තුව, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව "ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය ණය කළමනාකරණ වාර්ෂික ප්‍රකාශන" (2009, 2010, 2011, 2012, 2013)
- සමරසිංහ, පී. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව "මූදල ගනුදෙනු, බැංකු සහ ආර්ථිකය" (2010)
- ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව "වාර්ෂික වාර්තාව" (2013)
- <http://www.cbsl.gov.lk>

හෙවිල හා පියවේල

තද්ධිත ආවේශන්ත්‍යය

ඩී එස් මීමැඩුම
ජ්‍යෙෂ්ඨ කළමනාකරු
රාජ්‍ය තොටෝ දෙපාර්තමේන්තුව

නැඳුන්වීම

ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධතිය, නවය ආර්ථික ක්‍රමයක රටේ යටිතල ව්‍යුහයේ ප්‍රධාන සංරචකයකි. තොරතුරු තාක්ෂණයේ දියුණුව හා සම්හර රට්ටල සිදුවූ නීති සහ රෙගුලාසිවල වෙනස්වීම, නව ගෙවීම් උපකරණවල අවශ්‍යතාව ඇති කරන අතර සූජ්‍ය පරිමාණ සහ මහා පරිමාණ, කාලීනව වැදගත් ගනුදෙනුවල ක්‍රියාවලය දීමත් කරයි. ආර්ථික කටයුතුවල දැනට පවතින විද්‍යුත් වාණිජය සමග ලේක්ය පුරා පවතින ගෙවීම් පද්ධතිවල ගෙවුණු දැක පහත ඇතිවූ වෙනස්වීම්වලට වඩා බොහෝ වෙනස්වීම් ඉදිරි වසර පහ කුළ බලාපොරොත්තු වියෙකි.

ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධති අවේක්ෂණය යනු ගෙවීම් පද්ධතිවල සුම්පර ක්‍රියාකාරීත්වය වැඩි දියුණු කිරීමේ අරමුණින් මූල්‍ය පද්ධතිය ආරක්ෂා කිරීමට මහ බැංකුවට පැවරුණු කාර්යයකි.

අවේක්ෂණය හා අධික්ෂණය යන්න එකිනෙකට වෙනස් අංග දෙකකි. අවේක්ෂණය යනු පද්ධති සහභාගිකරුවන් අතර අන්තර් සම්බන්ධතා කේත්ද කොට ගෙන සමස්ත පද්ධතියම ඉලක්ක කරගෙන ගෙවීම් හා සුරක්ෂිත නිෂ්පාදන හා පියවේල පද්ධතිවල ආරක්ෂාව හා කාර්යක්ෂමතාව දියුණු කිරීම් අරමුණින් කරනු ලබන අධික්ෂණ ආකාරයේ ක්‍රියාවලයකි. එසේම අවේක්ෂණය මහ බැංකුවක සම්බන්ධ වෙයිමයි. සැම මහ බැංකුවක්ම විනිවිදාවය ඇති කරනු වස් අවේක්ෂණ අරමුණු සහ ක්‍රියාවල ප්‍රකාශ කළ යුතුයි. අධික්ෂණය මූල්‍ය ආයතනවල ගක්තිමත් බව කේත්ද කොටගත් එම ආයතන මත පදනම් වූ ක්‍රියාවලයකි.

ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය, නියාමනය සහ ගෙවීම් සහ පියවේල පද්ධතිවල අවේක්ෂණය (අරමුදල් සහ සුරක්ෂිත මාරු කිරීම) සම්බන්ධයෙන් මහ බැංකු උපාය මාරුගික තුළිකාවක් රග දැක්වති. අවේක්ෂණයේ ප්‍රධාන අරමුණු වන්නේ ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධතිවල ආරක්ෂාව, විශ්වාසනීයවය සහ කාර්යක්ෂමතාවයයි. ඒ අනුව, ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධතිවල අවේක්ෂණය ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධතිවල අඩංගු පද්ධතිය අවධානම ඉලක්ක කර ගෙන සිදු කරන අතර එමගින් ආර්ථිකයේ වර්ධනය වන අවශ්‍යතාවයන්ට මූල්‍ය දීමට ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධතිවල කාර්යක්ෂමතාවය සහ සංඛ්‍යාත්‍යාව වර්ධනය කිරීම බලාපොරොත්තු වේ. මිට අමතරව මහ බැංකුවල අවේක්ෂණ කටයුතු ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධතිවල තාක්ෂණික හා ආයතනික වර්ධනය කෙරෙහි ද ඉලක්ක කරන අතර එමගින් ගෙවීම් උපකරණ දියුණු කිරීම සහ මහජනතාවගේ විශ්වාසය තහවුරු කර ගැනීමට ද හැකි වේ.

ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධතිවල අවේක්ෂණය පහත කරුණු නිසා වැදගත් වේ.

- සියලුම ආර්ථික සහ මූල්‍ය ගනුදෙනු සඳහා යම් අයුරකින් ගෙවීමක් හා පියවේලක් සම්බන්ධ වීම
- ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධති වෙනත් මූල්‍ය යටිතල ව්‍යුහයන් හා කිවිටු සම්බන්ධතාවයක් පැවැත්වීම
- නව නැව්‍යකරණයේ සංකීර්ණත්වය
- පෙළුද්ගලික අංශයේ තුමිකාව ඉහළ යැම

ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධති සම්බන්ධ කමිටුව (Committee on and Settlement Systems - CPSS) සහ සුරක්ෂිත කාමිසම් ජාත්‍යන්තර සංවිධානයේ තාක්ෂණික කමිටුව (Technical Committee of the International Organization of Securities Commission (CPSS-IOSCO)) එක්ව මූල්‍ය වෙළඳපොල යටිතල ව්‍යුහයන් (FMI) සඳහා පැවති ප්‍රමිත පිළිබඳ ප්‍රාග්ධී විමර්ශනයක් දියත් කරන ලදී.

එම අනුව 2012 ද මූල්‍ය වෙළඳපොල යටිතල ව්‍යුහයන් (FMI) සඳහා මූලධර්ම 24 ක් භාෂ්‍යතා දෙන ලදී (කරුණාකර ඇමුණුම බලන්න).

ලෝක මූල්‍ය වෙළඳපොලට ආධාර කරන මූල්‍ය වෙළඳපොල යටිතල ව්‍යුහයන් (FMI) මූල්‍ය කමිපනවලට ඔරෝත්ත දීම සඳහා ගක්තිමත් හා නියමිත අයුරින් ස්ථානගත කොට ඇතිද යන්න සුරක්ෂිත වන අයුරින් මෙම මූලධර්ම සැලසුම් කොට ඇතේ.

මෙම මූලධර්ම සියලුම පද්ධතිමය වශයෙන් වැදගත් ගෙවීම් පද්ධති (Systemically Important Payment Systems), මධ්‍යම ප්‍රතිපාරිශ්වයන් (Central Counterparties) සහ වෙළඳ සුරක්ෂිතාගාර (Trade Repositories) (සාමුහිකව ගත් කළ සියලුම මූල්‍ය වෙළඳපොල යටිතල ව්‍යුහයන්) සඳහා අදාළ වේ. “පද්ධතිමය වශයෙන් වැදගත් ගෙවීම් පද්ධති” යනු එම පද්ධතිවල ක්‍රියාකාරීත්වය ඇතැන හිටිමෙන් සමස්ත ආර්ථිකයේ ම ක්‍රියාකාරීත්වය ඇතැන හිටිමට ඉඩ ඇති ලක්ෂණ පෙන්නුම් කරන ගෙවීම් පද්ධති වේ. “මධ්‍යම ප්‍රතිපාරිශ්වයක්” යනු සුරක්ෂිත හෝ මූල්‍ය වෙළඳපොලවල ගනුදෙනු කරන පාර්ශ්වයන් දෙකක් අතර අතරමැදියෙකු ලෙස ක්‍රියා කරන ආයතනයකි. මෙහි ද ආයතනයන් එකිනෙකා අතර සාපුරු ම ගනුදෙනු සිදු නොකොට මෙම ආයතනය හරහා කොටස් මිලදී ගැනීම සහ විකිණීම සිදු කරයි. “වෙළඳ සුරක්ෂිතාගාරයක්” යනු අත්සිට ව්‍යුත්පන්න උපකරණ සම්බන්ධ වාර්තා එකතු කොට පවත්වාගෙන යන ආයතනයකි.

ගෙවීම් පද්ධතිවල අවේක්ෂණය මෙම මූලධර්ම මත පදනම් විය යුතුය. අදාළ ගෙවීම් හා පියවේල පද්ධතිය, පද්ධතිමය

වශයෙන් වැදගත් පද්ධතියක්ද යන්න මත අවෝක්ෂණයේ තීවූතාව රඳා පවතී. මූල්‍ය සේවාවන් නියාමනය කිරීම සඳහා පුරුණ බලතල මහ බැංකු සතුව ඇත. ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති පිළිබඳ පුදු අවෝක්ෂණය හා අධික්ෂණය ද මහ බැංකුව ම වේ. මූලධර්මවලට අනුකූලව ගෙවීම් සේවා ප්‍රතිපාදකයන් හා සහභාගිකරුවන් ගෙවීම් පද්ධති ගක්තිමත් මූලධර්මවලට අනුකූලව හියාත්මක කරනවාද යන්න සහතික කිරීම අරමුණු කරගෙන රෙගුලාසි නිකුත් කිරීමට මහ බැංකුවලට බලය ඇත.

මහ බැංකුවල මූලික කාර්ය හාරයෙන් එකක් වන්නේ මුදල්වලට මහජන විශ්වාසය රෙක ගැනීමේ ආරක්ෂණය වේමයි. ආර්ථික තීයෙක්ෂණය වශයෙන් මුදල් සම්ප්‍රේෂණය කිරීම සහ මූල්‍ය උපකරණ ආරක්ෂා සහිතව ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති හරහා සම්ප්‍රේෂණය කිරීමේ හැකියාව මත මෙම විශ්වාසය රඳා පවතී.

ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති අවෝක්ෂණය පහත පියවරවලින් සිදු කළ හැක.

1) විෂය පරිය තීරණය කිරීම

අවෝක්ෂණයේ විෂය පරිය මහජන ප්‍රතිපත්ති අරමුණුවලට ඉතා ලග සබඳතාවයක් පැවතිය යුතුය. එමගින් සැසැදිය හැකි පද්ධති අතර තුළපුදුසු තරගකාරීත්වයක් තීරණාණය තොවිය යුතුය. විෂය පරියේ සඳහන් පද්ධති සහ අදාළ කරගන්නා ප්‍රමිති පිළිබඳ පැහැදිලි කරමින් ගනුදෙනුවේ වර්ගය මත තොව ප්‍රමාණය හෝ අවදානම් පැතිකඩ මත පහත ක්ෂේත්‍ර සඳහා විෂය පරිය කේන්දු කොටගත යුතුයි.

■ ගෙවීම් පද්ධති

- මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති (Large Value Payment Systems - LVPS)
- සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති (Retail Payment Systems - RPS)
- සුරක්ෂිත පියවීම් පද්ධති (Securities Settlement Systems – SSSs)
- ගෙවීම් උපකරණ
- බැංකු සහ හාරකරුවන්
- තෙවන පාර්ශවයේ සේවා ප්‍රතිපාදකයන්

2) අවධානම තීරණය කිරීම

පද්ධති සම්බන්ධ ලේඛන සහ වෙනත් වාර්තා, පද්ධති සම්බන්ධව ගනුදෙනුකරුවන්ගේ ප්‍රතිචාර යනාදී තොරතුරු ලබා ගැනීමට තීරණය බලතල මහ බැංකු සතුව පැවතිය යුතුය. තාත්‍යන්තර ප්‍රමිතිය අනුව අවදානම් තක්සේරු කළ යුතුය.

3) අවෝක්ෂණය මෙහෙයුම

ගෙවීම් හා පියවීම් අවෝක්ෂණය කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් සම්පත් මහ බැංකුවක් සතු විය යුතුයි. එනම් සුදුසුකම් ලත් තීලධාරීන් සහ සුදුසු ආයතනික ව්‍යුහයක් පැවතිය යුතුයි. අවෝක්ෂණය කරගෙන යාමේදී අවෝක්ෂණය සහ සුදුසු ආයතනික ව්‍යුහයක් පැවතිය යුතුයි. අවෝක්ෂණය කරගෙන යාමේදී අවෝක්ෂණය සහ සුදුසු ආයතනික ව්‍යුහයක් පැවතිය යුතුයි.

ඇංගයකි. මහ බැංකුවේ අනුදැනුම ඇතිව තෙවැනි පාර්ශවයේ විගණකවරුන් විසින් ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති අවෝක්ෂණය විමර්ශනය කළ හැක. අවෝක්ෂණය මෙහෙයුමේ දී, මහජන ප්‍රකාශ, ස්වේච්ඡා ගිවිසුම් සහ කොන්ත්‍රාක්තු, වෙනත් ආයතන සම්ග සහයෝගයෙන් හියා කිරීම, වෙනස් කිරීමට හා බලාත්මක කිරීමට අවභා වස්ථාපිත බලතල, සම්බාධ යනාදී උපාග රටට උවිත පරිදි හාවිතා කළ හැක.

මහ බැංකුවල කාර්ය හාරය

අවෝක්ෂණය පහත මූලධර්ම මත පදනම් විය යුතුයි.

(ආ) විනිවිද්‍යාවය

පද්ධතිවල ප්‍රමිතිය සහ එම ප්‍රමිති අදාළ කරගන්නේ කුමන පද්ධතියට ද යන්න තීරණය කරන තීරණායකය ඇතුළත් අවෝක්ෂණ ප්‍රතිපත්ති මහ බැංකු විසින් ප්‍රසිද්ධ කළ යුතුයි.

(ඇ) රාජ්‍යන්තර ප්‍රමිතිය

ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධති පිළිබඳ ජාත්‍යන්තරව පිළිගත් ප්‍රමිති මහ බැංකු විසින් උවිත පරිදි අදාළ කරගත යුතුය.

(ඇ) ස්වීල බලතල සහ ගක්ෂතාව

සාර්ථකව අවෝක්ෂණ කටයුතු කර ගැනීම සඳහා බලතල සහ ගක්ෂතාව මහ බැංකු සතු විය යුතුයි.

(ඇ) අනුරූපතාව

මහ බැංකු හියාත්මක කරන පද්ධති ද ඇතුළත්ව සියලුම සැසැදිය හැකි ගෙවීම් පද්ධතිවල ආරක්ෂාව හා කාර්යක්ෂමතාව ඉහළ දැමීමේදී මහ බැංකුවක් විසින් වෙනත් මහ බැංකු සහ බලධාරීන්, ප්‍රධාන වශයෙන් සුරක්ෂිත සහ තීරණායකයන් සහ බැංකු ආධ්‍යාත්මකවරුන් සම්ග සහයෝගයෙන් හියා කළ යුතුයි.

(ඉ) වෙනත් ආයතන සම්ග සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීම

ගෙවීම් සහ පියවීම් පද්ධතිවල ආරක්ෂාව හා කාර්යක්ෂමතාව ඉහළ දැමීමේදී මහ බැංකුවක් විසින් වෙනත් මහ බැංකු සහ බලධාරීන්, ප්‍රධාන වශයෙන් සුරක්ෂිත සහ තීරණායකයන් සහ බැංකු ආධ්‍යාත්මකවරුන් සම්ග සහයෝගයෙන් හියා කළ යුතුයි.

ගෙවීම් පද්ධති, මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති හා සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති ලෙස වර්ගීකරණය කළ හැක.

මහ පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති (LVPS)

මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති යනු, මහා පරිමාණ සහ ඉහළ ප්‍රමුඛතාවයක් යුත් ගෙවීම් සහයෝගැළුවන අරමුදල් පුදුවාරු කිරීම් පද්ධතියකි. අරමුදල් සහ සුරක්ෂිත කාර්යක්ෂමතාව මාරු කිරීමට පහසුකම් සැලැසුම් මගින් එය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය හියාවට නැවැශ්‍ය සඳහා උපකරණ වේ. දුවිලතාවයට වේදිකාවක් සැපයීම මගින් එය මූල්‍ය ස්ථාපිත අවධානම් සේවා ප්‍රතිපත්තිය යුතුයි. ප්‍රතිපත්තිය මාරු කිරීම් මගින් එය මූල්‍ය ස්ථාපිත අවධානම් සේවා ප්‍රතිපත්තිය යුතුයි.

මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති ද ඇතුළත්ව සැසැදිය හැකි සැවාවක් රැක දක්වයි. මූල්‍ය ආර්ථිකය යන දෙකෙන්ම පැන තීරණය ගනුදෙනු සඳහා අවසාන පියවීම් කටයුතුවලට මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති පහසුකම් සැලසු දේ. එම ගනුදෙනුවල ධරිතාව සහ විටිනාකම සඳහා ගක්ෂිත්‍රා සහ සැවාවීම් සේවා ප්‍රතිපත්තිය යුතුයි.

කාර්යක්ෂම සූත්‍රණයක් අවශ්‍ය වේ. එවැනි මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති පාලනය කිරීම සහ බොහෝවිට ක්‍රියාත්මක කිරීමද මහ බැංකු සිදු කරන අතර ශ්‍රී ලංකාවේ ඇති එකම මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතිය වන තත්කාලීන දළ පියවුම් පද්ධතිය (Real Time Gross Settlement - RTGS) ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි.

එය, ක්‍රියාත්මක වන දිනය පුරා වලංගු ගෙවීම් උපදෙස් ලැබුණු වහාම තත්කාලීන තනි පදනම මත (without netting) මහා පරිමාණ ගනුදෙනුවල අවසාන පියවීම සිදුකරන අරමුදල් මාරු කරන පරිගණක පාදක කොටගත් විදුත් අරමුදල් මාරු කිරීමේ පද්ධතියකි. පියවීම තත්කාලීන යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ ගෙවීම් ගනුදෙනු ඒවා ක්‍රියාත්මක වූ වහාම පියවෙන අතර එය කිසිම රඳී සිටීමේ කාල සීමාවකට අයත් තොවීමයි. එවැනි පද්ධතියක ප්‍රතිග්‍රහක බැංකුවට ඔවුන්ට ලැබෙන අරමුදල් තම ගිණුමට බැර වූ වහාම නැවත ආයෝජනය කළ ගැකිය. මන්ද යන්, අරමුදල් මහ බැංකුවේ පවතින තම පියවීම් ගිණුමට බැර වූ වහාම ඒවා අවසාන මුදල් ලෙස සැලකෙන බැවිති.

මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතිවලින් පැන නගින අවදානම සහ මහ බැංකු ඒවා පාලනය කරන අන්දම පහත පරිදි සාරාංශගත කළ ගැකිය.

සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති (RPS)

සරලව පවසන්නේ නම් සුළු පරිමාණ ගෙවීම් යනු සාපේක්ෂව අඩු වට්නාකමකින් යුත් දිනපතා කරන ගෙවීම් වේ. උදා : ගනුදෙනුකරුවකු තනි ප්‍රදේශලයෙකුට කරන ගෙවීමක්, විදුති බිජ්‍යාපන් ගෙවීම වැනි යමක් පරිහෝජනය කිරීම වෙනුවෙන්

ගෙවන මුදලක්, වැටුප් ගෙවීමක්, බදු ගෙවීමක් යනාදිය.

වෙක්පත්වලින් සය මාරු කිරීම්, සංප්‍ර හර කිරීම්, කාබිපත් ගනුදෙනු යනාදී ආකාරයෙන් ගෙවීම් සිදු කරන සාපේක්ෂව අඩු වට්නාකමකින් යුත් විශාල බාරිතාවයක් ඇති ගනුදෙනු හසුරුවන අරමුදල් මාරු කිරීමේ පද්ධති ලෙස සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති (RPS) හැඳින්විය ගැකිය.

තාක්ෂණික දියුණුව හාවිතා කොට සුළු පරිමාණ ගෙවීම් සඳහා නැවින උපකරණ බොහෝයක් ගෙවුනු වසර 10 - 15 තුළ වර්ධනය විය. දේශීය සහ විදේශීය රටවල් අතර සිදු කරන සුළු පරිමාණ ගනුදෙනුවල බාරිතාව සහ වට්නාකම ඉහළ නැංවීමට එම නැවින උපකරණ බොහෝවින් ඉවහල් වේ. අන්තර්ජාල බැංකු කුම (Internet Banking) සහ කාබි පත් හාවිතා කරමින් සිදු කරන ගෙවීම් පද්ධති (Card based payment systems) මේ අතරින් ප්‍රධාන තැනක් ගනී.

තොග වශයෙන් කරන බොහෝවිට අඩු වට්නාකමින් යුත් ගෙවීම්, තනි ප්‍රදේශලයන්ට සහ තනි ප්‍රදේශලයන්ගෙන් සේම තනි ප්‍රදේශලයන් අතර, සමාගම් සහ රාජ්‍ය ආයතනවල ගෙවීම් සිදු කිරීමට සුළු පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති හාවිතා කරයි. මේ අතුරින් බොහෝ පද්ධති, පද්ධතිමය වශයෙන් වැශිත් තොවුණුන් සමඟත මූල්‍ය පද්ධතියේ සේවායිතාවය සහ කාර්යක්ෂමතාවය යන දෙකමට දායක වේ. තවද, මෙකල පවතින තාක්ෂණික වර්ධනය නිසා ගෙවීම් වට්පිටාව සහ නිෂ්පාදන ප්‍රහේද වැඩිවෙමින් පවතී. හාවිතා කරන්නන්ගේ ඉල්ලීමට සහ අපේක්ෂාවට සරිලන පරිදි පද්ධති දිනකට පැය 24 බැඳීන් දින 7 පුරාම ක්‍රියාත්මක විය යුතුය.

අවදානමේ ස්වර්ජය	මහ බැංකු ඒවා පාලනය කරන අන්දම
ඉවශිල් / යය අවදානම	<ul style="list-style-type: none"> ඉවශිල් පිරිවැය ණයගැනීමාට ඇති යය අවදානම
මෙහෙයුම් අවදානම	<ul style="list-style-type: none"> පද්ධති ක්‍රියා විරහිත වීම ක්‍රියාකරුවන්ගේ පැහැර හැරීම්/අසමත්වීම් බලාපොරොත්තු නොවූ සිද්ධීන්/ව්‍යසන තෙවෙනි පාර්ශ්වයේ සේවා සැපයුම්කරවන්ගේ ඇණකිවීම්
විදේශ විනිමය පියවීම සිලිබද අවදානම	<ul style="list-style-type: none"> මුදල් තුවමාරු (cross currency) පියවීම සඳහා වෙනස් වේලා කළාප පැවතීම
ප්‍රකිරිය සිලිබද වූ අවදානම	<ul style="list-style-type: none"> මහ බැංකුව සිලිබද මහත්ත්වන්ගේ සහ ජාත්‍යන්තරයේ සිලිගැනීම



සාරාංශය

නව්‍ය ආර්ථික ක්‍රමයක රටේ යටිතල ව්‍යුහයේ ප්‍රධාන සංරච්ඡයකි ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධතිය තොරතුරු තාක්ෂණයේ දියුණුව හා සමහර රටවල සිදුවුණු නීතිරිතිවල වෙනස්වීම් නිසා නව ගෙවීම් උපකරණවල අවශ්‍යතාවය මතු විය.

ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධතිවල ආරක්ෂාව, විශ්වෘතියක්වය සහ කාර්යක්ෂමතාවය වැඩිහිටුවු කිරීම උදෙසා ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති අවෙක්ෂණය මෙකල මහ බැංකුවල ප්‍රධාන තුළුකාවක් බවට පත්ව ඇතුළු.

ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති (LVPS) සහ සූල් පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති (RPS) වශයෙන් කොටස් දෙකකට බෙදාය හැක. ශ්‍රී ලංකාවේ ඇති එකම මහා පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධතිය වන තත්කාලීන දුල පියවීම් පද්ධතිය (RTGS) ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි.

වෙක්පත්වලින් නය මාරු කිරීම්, සාප්‍ර හර කිරීම්, කාබිපත් ගනුදෙනු යනාදී ආකාරයෙන් ගෙවීම් සිදු කරන සාපේශ්‍යවත් අඩු වට්නාකමකින් යුත් විශාල බාරිතාවයක් ඇති ගනුදෙනු හසුරුවන අරමුදල් මාරු කිරීම් පද්ධති ලෙස සූල් පරිමාණ ගෙවීම් පද්ධති (RPS) හැදින්වය හැක.

ගෙවීම් හා පියවීම් පද්ධති අවෙක්ෂණය කිරීමට ප්‍රථම අවෙක්ෂණයේ විෂය පරිය නිර්ණය කළ යුතුය. ගනුදෙනුවේ වර්ගය මත තොව ප්‍රමාණය හා අවදානම් පැනිකඩ් මත විෂය පරිය කෙන්දු කොටගත ගත යුතු අතර ජාත්‍යන්තර පිළිගත් ප්‍රමිතීන්ට අනුව අවෙක්ෂණය මෙහෙයුවය යුතුය.

අශ්‍රී මුද්‍රාව

මූල්‍ය වෙළඳපාල යටිතල ව්‍යුහයන් සඳහා මූලධර්ම

ආයතනය

1. හෙන්තික පදනම

2. යහ පාලනය

3. අවදානම් පුළුල්ව කළමනාකරණය පිළිබඳ රාමුවක් නය සහ දුවශීල අවදානම් කළමනාකරණය කිරීම-

4. නය අවදානම

5. සුරකුම්

6. සීමාව

7. දුවශීල අවදානම

පියවීම

8. පියවීමේ නීමාව

9. මූදල් පියවීම

10. හොඳික හාරදීම්

මධ්‍යම සුරකුම් තැන්පතු හා වට්නාකම පියවීමේ පද්ධති භුවමාරුව

11. මධ්‍යම සුරකුම් තැන්පතු

12. වට්නාකම පියවීමේ පද්ධති භුවමාරුව

පැහැරැහැරීම් කළමනාකරණය

13. සහභාගිකරුවන් නය පැහැර හැරීම පිළිබඳ නිති හා ක්‍රියා පාලනය

14. වෙනස්කිරීම

ව්‍යාපාර හා මෙහෙයුම් අවදානම කළමනාකරණය

15. ව්‍යාපාර අවදානම

16. යකවරණ සහ ආයෝජන අවදානම

17. මෙහෙයුම් අවදානම

ප්‍රවේශය

18. ප්‍රවේශවීම සහ සහභාගි වීමේ අවශ්‍යතාව

19. ස්ථාර ලෙස සහභාගි වීමේ විධිවිධාන

20. මූල්‍ය වෙළඳපාල යටිතල ව්‍යුහයන්හි (FMI) සම්බන්ධතා කාර්යක්ෂමතාවය

21. කාර්යක්ෂමතාවය සහ සෑල්ලතාවය

22. සන්නිවේදන ක්‍රියා පාලනය සහ ප්‍රමිති

විනිවිද්‍යාවය

23. නිති, ප්‍රධාන ක්‍රියා පාලනය සහ වෙළඳපාල දත්ත අනාවරණය කිරීම

24. වෙළඳ සුරක්ෂිතාගාර මගින් වෙළඳපාල දත්ත අනාවරණය කිරීම

මූලාශ්‍ර :

1. Australian Securities and Investment Commission-ASIC. (2013), "Implementing the CPSS-JOSCO Principles for financial market infrastructures in Australia", Reserve Bank of Australia. Available at <<http://www.rba.gov.au/payments-system/policy-framework/principles-fmi/implementing-principles-australia.html>
2. Bech, M.L., Preisig, C. and Soramäki, K. (2008), "Global Trends in Large-Value Payments", FRBNY Economic Policy Review / September 2008.
3. Committee on Payments and Market Infrastructures (2014), "Non-banks in retail payments", Bank for International Settlements, Basel, Switzerland.
4. Committee on Payment and settlement Systems (2005), "Central bank oversight of payment and settlement systems", Bank for International Settlements, Basel, Switzerland.
5. Jivakanont, V. (2015), "Presentations made in the 2nd SEACEN Course on Oversight of Payment and Settlement Systems", Bank of Thailand.
6. Lamberte, M. B.(2002), "The Philippine Payment System: Efficiency and Implications for the Conduct of Monetary Policy", Research Paper Series No. 2002-05.